

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ФИСКАЛНА СТРАТЕГИЈА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2017-2019

Скопје, октомври 2016

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД.....	3
МАКРОЕКОНОМСКИ ОСТВАРУВАЊА.....	4
Меѓународни економски движења	4
Економски движења во Република Македонија.....	5
ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2016 ГОДИНА.....	8
Буџет на Република Македонија.....	8
Буџет на локална самоуправа.....	11
III. ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО НАРЕДНИОТ СРЕДНОРОЧЕН ПЕРИОД.....	12
СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО.....	12
СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА.....	15
Буџет на Република Македонија.....	16
Проектиран дефицит и негово финансирање	23
Буџет на локална власт.....	24
Унапредување на управувањето со јавните финансии	26
Користење претпристапна помош на ЕУ.....	27
IV. ДВИЖЕЊЕ НА ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	35
ЛИМИТИ ЗА ДВИЖЕЊЕ НА ПОРТФОЛИОТО НА ДРЖАВНИОТ И ЈАВНИОТ ДОЛГ	36
Среднорочни лимити	36
Краткорочни лимити.....	40
МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВЕН ДОЛГ	41
Развој на пазарот на државни хартии од вредност	41
РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ.....	42

Врз основа на член 16 став 2 од Законот за буџетите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/2005, 04/2008, 103/2008, 156/2009, 95/2010, 180/2011, 171/2012, 192/2015 и 167/2016) Владата на Република Македонија на

седницата одржана на _____, ја донесе Фискалната стратегија на Република Македонија 2017-2019.

I. ВОВЕД

Среднорочната фискална рамка ги дефинира најважните цели и политики за дејствување, како и среднорочните макроекономски и фискални проекции преку кои се воспоставува појака врска помеѓу дефинираните стратешки приоритети и расположливите извори на финансирање. Дефинираните цели за зголемување на економскиот раст и вработеноста, како предуслов за пораст на животниот стандард на граѓаните, и интеграција на Република Македонија во ЕУ и НАТО, подразбираат успешно управување со јавните финансии и континуирано подобрување на структурата на јавните расходи во насока на значително учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи.

Успешното управување со јавните финансии е поставено како еден од врвните приоритети, имајќи го предвид силното економско и социјално значење на Буџетот, особено во услови на неизвесности и силни предизвици.

Среднорочното планирање на основните макроекономски и фискални параметри се наметнува како неопходност на професионалниот менаџмент со јавните финансии, со цел финансиска сигурност и одржливост на јавните финансии.

Насоките и политиките во овој документ претставуваат основа за среднорочните проекции на јавните приходи и расходи. На ваков начин се обезбедува зајакната фискална дисциплина и соодветна алокација на расположливите средства во согласност со стратешките приоритети. Утврдените насоки претставуваат прв чекор во обезбедувањето соодветна алокација на буџетските средства за оние цели со кои ќе се постигне повисок развој во приоритетните подрачја.

Владата на Република Македонија ги идентификува најважните стратешки приоритети дефинирани во Одлуката за утврдување стратешки приоритети и тоа:

- зголемување на економскиот раст и на вработеноста, пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот;
- интеграција на Република Македонија во Европската унија и НАТО;
- бескомпромисна борба против корупцијата и криминалот и ефикасно спроведување на правото;
- одржување добри меѓуетнички односи врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување и подеднаков третман на сите пред законот;
- инвестирање во образованието, иновациите и информатичката технологија како клучни елементи за креирање општество базирано на знаење.

Реализацијата на овие стратешки приоритети и соодветните алокации на буџетските средства во наредниот период ќе обезбедат повисоки стапки на раст на македонската економија, со едновременно подобрување на животниот стандард на населението.

Политиката за управување со јавен долг дава рамка на Владата на Република Македонија за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Основните принципи што се земаат предвид при управувањето со портфолиото на јавниот долг, а со тоа и при изготвувањето и спроведувањето на политиката за управување со јавен долг се:

- утврдување оптимална структура на должничкото портфолио и нејзино усогласување со макроекономската политика на државата;
- усогласување на трошоците на должничкото портфолио со трошоците утврдени во државниот буџет за секоја година поединечно и на среден рок, и
- лимитирање и елиминирање на влијанието на ризиците врз одржливоста на јавниот долг на среден и на долг рок.

II. ТЕКОВНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

МАКРОЕКОНОМСКИ ОСТВАРУВАЊА

Макроекономската политика е насочена кон задржување на макроекономската и на финансиската стабилност и зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста, подобрување на животниот стандард и квалитетот на живот на населението, преку унапредување на деловното окружување, водење даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициската активност и привлекување странски директни инвестиции, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Фискалната политика е насочена кон постигнување соодветен баланс помеѓу двете стратешки цели на Владата на Република Македонија, кои се однесуваат на задржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред сè преку зголемување на капиталните расходи за подобрување на инфраструктурата, и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отварање нови работни места.

Основната цел на монетарната политика е одржување на ценовната стабилност преку задржување на стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на создавање поволен макроекономски амбиент за долгорочен економски развој.

Меѓународни економски движења

Светската економија во 2015 година оствари раст од 3,2%, кој во 2016 година се очекува да се намали на 3,1%, а во 2017 година се предвидува одредено интензивирање на растот, кој е проектиран на 3,4%. Проекциите за раст на глобалната економија во наредниот период се намалени, како резултат на очекуваното забавување на економскиот раст во развиените земји, главно

поради зголемените ризици предизвикани од референдумот во Велика Британија за напуштање на Европската унија.

Еврозоната забележа солидни остварувања во првото полугодие од 2016 година и оствари раст од приближно 2%, како резултат на силната домашна побарувачка и јакнењето на инвестициите. Проекцијата за растот на БДП во Еврозоната во 2016 година изнесува 1,6%. Референдумот во Велика Британија, што првично предизвика шок на финансиските пазари и намалување на довербата кај инвеститорите и на нивото на инвестиции, придонесе за надолна ревизија на проекциите за раст во 2017 година. Така, во Еврозоната економскиот раст во 2017 година се очекува да изнесува 1,4%, а во Германија, како најзначајна економија во ЕУ и најзначаен трговски партнер на Република Македонија, растот се очекува да изнесува 1,2%.

Растот во ЕУ и Еврозоната во 2016 и 2017 година се очекува да биде придвижуван од домашната побарувачка, како резултат на подобрувањето на состојбите на пазарот на трудот, умерениот пораст на платите и ниската стапка на инфлација, што влијае на зголемување на реалниот расположлив доход. Позитивно влијание врз економскиот раст се очекува од прилагодливата монетарна политика и структурните реформи што земјите-членки подолг период ги имплементираат, а кои треба да придонесат кон решавање некои подолгорочни проблеми, како високото ниво на задолженост, ранливоста на финансискиот сектор и намалената конкурентност. Извозот се очекува да забрза како резултат на зајакнувањето на надворешната побарувачка и на подобрената ценовна конкурентност. Сепак, имајќи предвид дека извозот во голем дел се потпира на увозни компоненти, како и поради зголемување на домашната побарувачка, нето-извозот ќе има негативно влијание на растот на БДП во 2016 година, додека во 2017 година ќе биде неутрален.

Стапката на инфлација во развиените земји е на ниско ниво како резултат на падот на цената на нафтата, додека кај земјите во развој, и покрај пониските цени на нафтата и останатите основни производи, зголемената депрецијација на валутите во некои земји доведе до повисоко ниво на инфлација. Стапката на инфлација во еврозоната се очекува да изнесува 0,3% во 2016 година и 1,1% во 2017 година.

Условите на пазарот на труд во ЕУ продолжуваат да се подобруваат како резултат на подобрените економски остварувања и растот на платите. Во некои земји-членки реформите на пазарот на труд и фискалните мерки го поддржаа растот на нови работни места. Вработеноста во Еврозоната се очекува да расте со стапка од 1,1% во 2016 година и 1,0% во 2017 година, со што стапката на невработеност во Еврозоната се очекува да се намали од 10,9% во 2015 година на 9,9% во 2017 година.

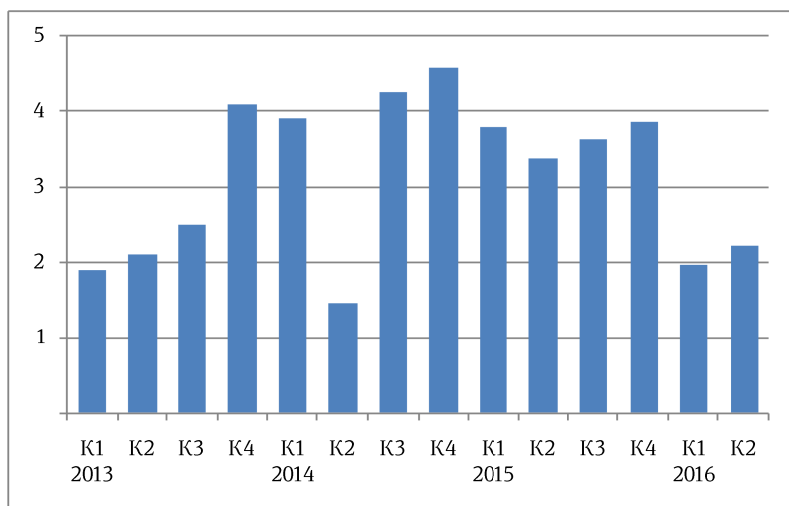
Економски движења во Република Македонија

Бруто домашен производ. Во првото полугодие од 2016 година БДП забележа раст од 2,1% на реална основа, во услови на зголемена политичка

нестабилност во земјата. Значаен фактор за економскиот раст во овој период, како и во изминатите години, беше градежништвото, кое забележа раст од 17,8%. Земјоделството во овој период забележа раст од 2,7%, а растот на услужниот сектор изнесува 1,3%, што се должи на растот на активност во повеќе дејности (трговија, транспорт и угостителство, финансиски дејности, информации и комуникации, итн).

Индустриското производство¹ во периодот јануари - август 2016 година забележа раст од 5,5%, како резултат на растот во преработувачката индустрија од 9,2%, во чии рамки позначително зголемување има кај производството на моторни возила (раст од 71,5%), производството на машини и уреди (раст од 27,8%) и производството на електрична опрема (раст од 17,7%), гранки во кои припаѓаат дел од компаниите што работат во слободните економски зони. Солиден раст на производството има и во сегментот на традиционални индустриски дејности.

Графикон 1 - Реален годишен раст на БДП (%)

Извор: Државен завод за статистика

Извозот на стоки во периодот јануари - август 2016 година е зголемен за 6,1% во однос на истиот период претходната година, што во најголем дел се должи на производството на странските капацитети во слободните економски зони. Имено, извозот од ТИРЗ-овите во периодот јануари - август изнесува 1,1 милијарда евра што претставува раст од 18,6% споредено со истиот период претходната година и сочинува околу 40% од вкупниот извоз на земјата. Растот на извозот е придружен и со подобрување на структурата преку зголемување на учеството на производи со повисока додадена вредност, во услови на раст на извозот на машини и транспортни уреди од 21,5% и на хемиски производи од 13,7%. Увозот на стоки во овој период забележа понизок раст од извозот и изнесува 5,6%.

Позитивен придонес врз економијата имаше и потрошувачката, која во првото полугодие од 2016 година забележа раст од 2,4% на реална основа и се должи на растот и на приватната и на јавната потрошувачка. Растот на приватната потрошувачка изнесува 2,8%, во услови на раст на вработеноста и

¹ Согласно месечните податоци

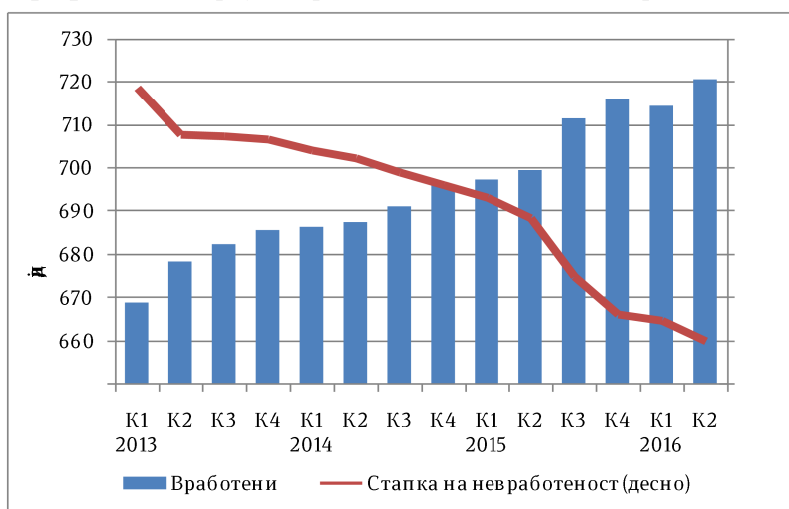
платите, а јавната потрошувачка забележа раст од 1,1%. Бруто-инвестициите во првото полугодие од 2016 година забележаа пад од 0,7% на реална основа.

Пазар на труд. Бројот на вработени во второто тримесечје од 2016 година е повисок за 3% во однос на истото тримесечје претходната година, при што најмногу работни места се креирани во трговската дејност, индустријата и градежништвото. Растот на вработеноста главно се должи на активните мерки за вработување, пред сè мерката „Македонија вработува“, инвестициите на странските компании во слободните економски зони и реализацијата на јавните инвестиции во инфраструктурата.

Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени, така што стапката на невработеност во второто тримесечје од 2016 година се намали на 24%, односно за 2,8 процентни поени споредено со истото тримесечје претходната година. Стапката на вработеност во второто тримесечје од 2016 година изнесува 42,9% и е повисока за 1,2 процентни поени споредено со една година порано. Активното население претставува 56,5% од вкупното работоспособно население.

Просечната нето-плата во периодот јануари-јули 2016 година забележа раст од 2,2% на номинална основа, односно раст од 2,5% на реална основа во однос на истиот период 2015 година.

Графикон 2 - Број на вработени и стапка на невработеност

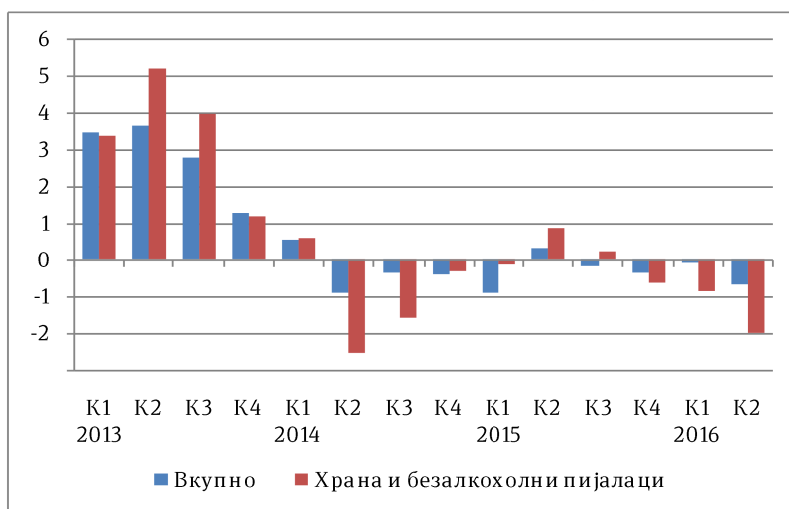
Извор: Државен завод за статистика

Надворешен сектор. Дефицитот на тековната сметка на платниот биланс во периодот јануари-јули 2016 година изнесува околу 140 милиони евра и е проширен за 3,3 милиони евра споредено со истиот период 2015 година, главно како резултат на намалениот прилив на приватни трансфери од странство. Приливот на странски директни инвестиции (СДИ) во периодот јануари-јули 2016 година изнесува 171 милион евра и е повисок за скоро 12 милиони евра, односно за 7,4% споредено со истиот период 2015 година. Поголемиот дел од СДИ во овој период е по основ на реинвестирање на добивката (околу 70 милиони евра) и по основ на сопственички капитал (62,2 милиона евра).

Бруто девизните резерви на крајот на август 2016 година изнесуваат 2.677 милиони евра и обезбедуваат покриеност на увозот на стоки и услуги од претходниот 12-месечен период од нешто над 5 месеци, што претставува адекватно ниво на резерви за справување со евентуални шокови.

Инфлација и монетарни движења. Стапката на инфлација во периодот јануари-август 2016 година изнесува -0,4%. Падот на потрошувачките цени во овој период се должи главно на намалените цени на енергијата, посебно на нафтените деривати, и на прехранбените производи.

Графикон 3 - Стапка на инфлација (%)

Извор: Државен завод за статистика

Народната банка на Република Македонија во мај 2016 година ја зголеми каматната стапка на благајничките записи на 4% од 3,25% претходно, како резултат на зголемената побарувачка на девизи и притисоците врз депозитите кај банките во април, во услови на влошена политичка состојба во земјата.

Банките ја одржаа својата стабилност и сигурност во услови на неизвесно домашно окружување, но кое влијаеше со забавување на растот на банкарските активности. Така, вкупните депозити во банкарскиот систем во август 2016 година се повисоки за 4,5% на годишна основа, во најголем дел како резултат на зголемените депозити во странска валута. Состојбата на кредитите во август е зголемена за околу 3% споредено со август претходната година, што се должи на зголеменото кредитирање на домаќинствата. Покрај внимателноста на банките, врз намалување на кредитниот раст влијаеја и мерките на Народна банка, посебно мерката за отпис на старите нефункционални кредити од кредитните портфолија на банките.

ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2016 ГОДИНА

Буџет на Република Македонија

Реализацијата на приходите и приливите на Буџетот на Република Македонија е во рамките на очекувањата за овој период од годината, а плаќањата на расходите се реализираат редовно и навремено. Во периодот јануари - септември 2016 година вкупните приходи се реализирани во износ од 125.825 милиони денари, односно истите се повисоки за 7,1% во однос на наплатените за анализираниот период од претходната година. Од овој износ 75.016 милиони денари се даночни приходи што бележат пораст од 6.432 милиони денари или за 9,3% повеќе во однос на лани. Приходите од ДДВ се реализираа за 14,1% повеќе во однос на анализираниот период во 2015 година, односно достигнаа ниво од 31.956 милиони денари и истите доминираат во структурата на даночните приходи со 46,6%. Приходите од данокот од добивка се наплатени во износ од 8.234 милиони денари. Повисоки од планираните се и приходите од акцизи. Во деветте месеци од 2016 година тие достигнаа ниво од 16.712 милиони денари, што е за 2.191 милиони денари или 15,1% повеќе од минатата година.

Приходите од социјални придонеси се остварија во износ од 36.875 милиони денари. Тоа е за 1.918 милиони денари или 5,5% повеќе од соодветниот период во 2015 година. По основ на пензиско осигурување реализирани се 24.779 милиони денари, додека по основ на здравствено осигурување наплатени се 10.520 милиони денари.

Во деветте месеци од 2016 година неданочните приходи изнесуваат 9.543 милиони денари, што во однос на истиот период 2015 година се повисоки за незначителен износ од 190 милиони денари, односно за 2,1%. Во овие рамки доминантни се неданочните приходи на буџетските корисници на сопствените сметки, кои се остварија на ниво од 5.378 милиони денари и административните такси реализирани во износ од 1.285 милиони денари. Капиталните приходи изнесуваат 1.695 милиони денари, пониски се за 14% во однос на анализираниот период минатата година како резултат на пониската дивиденда од АД Македонски телеком. Буџетските корисници реализираа 2.696 милиони денари по основ на донации од меѓународна мултилатерална и билатерална соработка.

Расходите во периодот јануари - септември 2016 година се реализираа во износ од 134.795 милиони денари, односно за 3.476 милиони денари или 2,6% повисоко во однос на истиот период минатата година. Во овој период навремено и непречено се подмируваа сите обврски на буџетските корисници, законските права на граѓаните и доспеаните обврски кон домашните и странските кредитори.

Во овие рамки тековните расходи изнесуваа 124.012 милиони денари. Во овој период исплатени се 19.378 милиони денари за плати и надоместоци за вработените во институциите што се буџетски корисници, додека расходите за стоки и услуги се реализираа во износ од 11.096 милиони денари.

Најголемо учество во структурата на тековните расходи имаат трансферите, за кои во овој период се исплатија 88.743 милиони денари. Редовно се сервисираа обврските на државата по основ на исполнување на правата за

загарантирана социјална заштита на населението (парични надоместоци за ранливите категории граѓани, како и надоместоци по основ на детски и родителски додаток) за чија намена се реализираа 5.592 милиона денари. Во рамки на овие расходи се реализираше зголемувањето на социјалните права за 5% со јулската исплата. За редовна исплата на пензиите се наменија 35.930 милиони денари. За финансирање на здравствените услуги и надоместоци се исплатија 19.165 милиони денари, додека за исплата на паричен надоместок во случај на невработеност се наменија 703 милиони денари преку Агенцијата за вработување. Од Буџетот на Република Македонија кон општините се трансферираа 11.096 милиони денари како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. Исто така, се трансферираа и 1.443 милиони денари од приходот остварен од данок на додадена вредност. Во овој период континуирано и навремено се исплаќаа субвенциите во областа на земјоделството, со цел подобрување на квалитетот и конкурентноста на овој сектор.

За редовно сервисирање на обврските по основ на камати беа одвоени 4.795 милиони денари согласно амортизационите планови за домашно и надворешно задолжување. Од овој износ 2.959 милиони денари беа наменети за исплата на камати по надворешно задолжување.

Капиталните расходи во периодот јануари - септември 2016 година се реализираа во износ од 10.783 милиони денари.

Во овој период остварен е дефицит на Буџетот на РМ во висина од 8.970 милиони денари што е за 4.904 милиони денари или 35,3% помалку од соодветниот дефицит во 2015 година. Реализираните приливи во Буџетот овозможија редовна и предвремена отплата на главницата по преземените обврски по кредити во износ од 6.362 милиона денари.

Табела 1

(во мил. денари)

	Буџет 2016	Реализација јануари - септември 2016
Буџет на Република Македонија		
1. Вкупни приходи	174.291	125.825
1.1. Даночни приходи и придонеси	149.597	111.891
1.1.1 Даночни приходи	99.452	75.016
1.1.2 Придонеси	50.145	36.875
1.2. Неданочни приходи	16.576	9.543
1.3. Капитални приходи	2.329	1.695
1.4. Донации	5.789	2.696
2. Вкупни расходи	197.410	134.795
2.1. Тековни расходи	175.079	124.012
2.1.1 Плати и надоместоци	26.520	19.378

2.1.2 Материјални расходи	21.621	11.096
2.1.3 Трансфери	120.044	88.743
2.1.4 Камати	6.894	4.795
2.2. Капитални расходи	22.331	10.783
3. Дефицит	-23.119	-8.970
4. Финансирање на дефицитот	23.119	8.970
4.1 Приливи	44.573	15.332
4.1.1 Странски извори	31.711	29.802
4.1.2 Домашни извори	8.439	4.005
4.1.3 Депозити	4.423	-18.475
4.2 Одливи	21.454	6.362
4.2.1 Отплата по странско задолжување	12.273	2.391
4.2.2 Отплата по домашно задолжување	9.181	3.971

Буџет на локална самоуправа

Развојот на локалната власт е дел од приоритетите што произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ, чија реализација се одвива преку внимателен и фазен пристап кој успешно се спроведува од страна на Владата. Фазниот пристап за пренесување и управување со материјалните и финансиските ресурси за пренесените надлежности во образованието, културата, детската и социјалната заштита е завршен, односно сите општини (освен Пласница) финансирањето го вршат со блок дотации. Општината Пласница сè уште не го исполни условот по однос на бројот на вработени во општинската администрација за премин во втората фаза од фискалната децентрализација.

Зајакнати се сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата, успешно се врши администрирањето и наплата на сопствените приходи, како и извршувањето на пренесените надлежности и управување со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување. Општините успешно ги вршат управните и административните надлежности во областа на даноците и таксите и пофлексибилно управуваат со трансферираните средствата, во функција на остварување на пренесените надлежности.

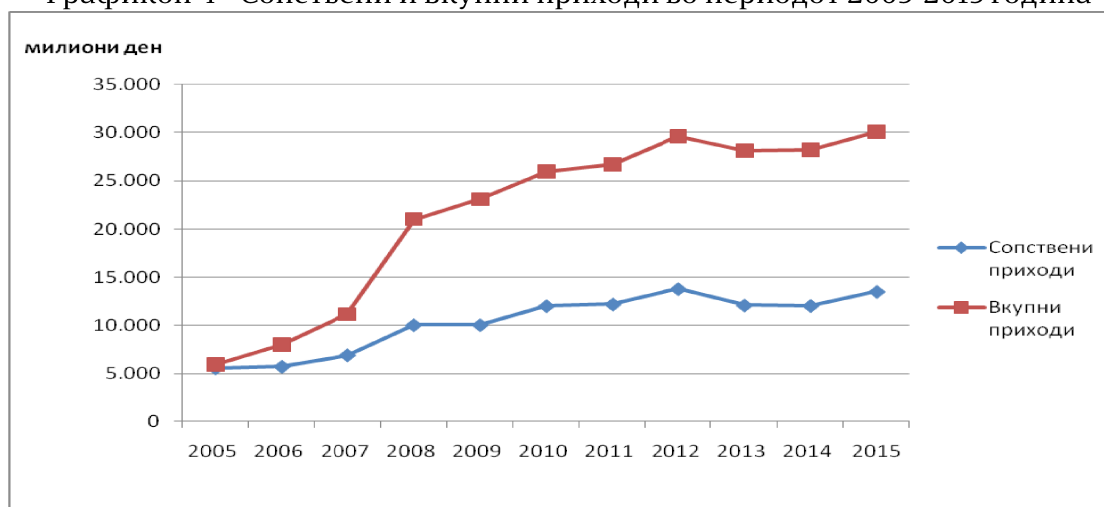
Зајакнувањето на финансискиот капацитет на општините се постигна со зголемување на постојните и утврдување нови општински приходи врз основа на повеќе законски измени. Истовремено, пристапот до пазарот на капитал стана достапен врз основа на полиберални и потранспарентни услови за задолжување со што се зголеми и интересот на општините за финансирање на инвестиционите проекти преку задолжување. Во оваа насока, Владата обезбеди кредитни линии од меѓународни финансиски институции (Светска банка, ЕИБ, КФВ и ЕБОР) со кои се имплементираат значителни инвестициони вложувања и тоа во: реконструкција и

рехабилитација на локални улици, патишта и мостови, изградба и реконструкција на водоводни и атмосферски мрежи, подобрување на јавната хигиена и подигнување на енергетската ефикасност во општинските јавни објекти и просторно локално уредување.

Република Македонија, во однос на нивото на децентрализација според податоците за реализацијата на расходите во 2015 година (учество од над 5% во БДП), влегува во групата децентрализирани земји.

Денес, споредено со 2005 година во која започна процесот на трансфер на надлежности и фискалната децентрализација, приходите на општините се зголемија за повеќе од пет пати (во 2005 година реализација од 5,9 милијарди денари, во 2015 година над 30 милијарди денари). Во истиот период, даночните приходи врз кои општината има автономија на наплатата се зголемија за повеќе од два пати.

Графикон 4 - Сопствени и вкупни приходи во периодот 2005-2015 година

III. ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО НАРЕДНИОТ СРЕДНОРОЧЕН ПЕРИОД

СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО

Макроекономската политика на Република Македонија во наредниот период е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението.

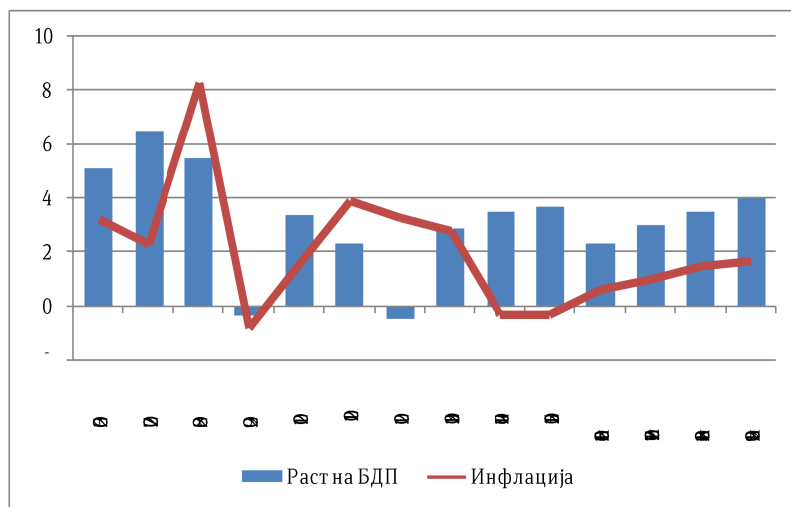
Макроекономската политика во периодот 2017-2019 година обезбедува услови за зголемена економска активност преку одржлива фискална политика, која во координација со монетарната политика ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и обезбедување ниво на инфлација што ќе ја поддржи економската активност во земјата.

Глобалната економија во периодот 2017-2019 година се предвидува да забележни умерени стапки на раст. Економијата на ЕУ се очекува да биде под влијание на резултатите од референдумот во Велика Британија. Зголемената неизвесност и намалената доверба кај инвеститорите се предвидува

негативно да влијаат врз растот и да го забават заздравувањето на европската економија. Имајќи ги предвид очекувањата за раст на странската ефективна побарувачка, особено за производите со повисока додадена вредност, чиј удел се зголемува во структурата на домашната индустрија, како и здравите макроекономски политики, структурните реформи за зголемување на конкурентноста на земјата и активната фискална политика - преку реализација на значајни инвестициски проекти, во овој среднорочен период се очекува да продолжат поволните економски движења во земјата.

Бруто домашен производ. Врз основа на горенаведените претпоставки, реалниот раст на БДП во 2017 година се очекува да изнесува 3%, во 2018 година 3,5%, а во 2019 година 4%.

Графикон 5 - Реален раст на БДП и стапка на инфлација (%)

Извор: ДЗС и проекции (п) на Министерството за финансии

Извозот на стоки и услуги во овој среднорочен период се предвидува да биде значаен двигател на економскиот раст, кој се очекува да забележи реален раст од 6,7% во просек. Растот на извозот во најголем дел се поврзува со натамошното зголемување на извозот од слободните економски зони, во услови на влез на нови извозни капацитети и постепен раст на надворешната побарувачка. Поволни ефекти врз извозот се очекуваат и од предвиденото постепено зголемување на цените на металите на среден рок.

Разрешувањето на политичката криза во земјата ќе има позитивно влијание врз очекувањата и довербата на економските субјекти на среден рок и ќе се одрази преку зголемен раст на инвестициите, а ќе значи и позитивен сигнал за потенцијалните странски инвеститори. Позитивен придонес врз растот на инвестициите се очекува и од планираните инвестиции на јавниот сектор, како главен двигател на инвестициите во инфраструктурата. Во рамки на јавните инвестиции предвидена е реализација на инвестициски проекти за подобрување на транспортната мрежа во земјата, но и капитални расходи за подобрување на енергетската и комуналната инфраструктура, подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, кои на подолг рок ќе влијаат кон зголемување на конкурентноста на земјата. Проекцијата за раст на бруто-инвестициите во периодот 2017-2019 година

изнесува 5,8% во просек на реална основа.

Приватната потрошувачка се очекува да забележи реален раст од просечно 2,5% во периодот 2017-2019 година, во најголем дел како резултат на очекуваниот раст на расположливиот доход на домаќинствата, при проектирано зголемување на вработеноста и платите, а поддржана и од очекуваниот раст на кредитирањето на домаќинствата. Проекцијата за раст на јавната потрошувачка во овој период изнесува 1,3%.

Проектираниот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат зголемен увоз на стоки и услуги, кој во овој период се очекува да забележи просечен реален раст од 5,5%.

Анализирано по дејности, во периодот 2017-2019 година градежништвото се очекува да оствари просечна стапка на раст од 5,7% на реална основа, главно како резултат на реализацијата на планираните јавно финансирани инфраструктурни проекти и очекуваните инвестиции во слободните економски зони. Во овој период услужниот сектор се очекува да забележи просечна реална стапка на раст од 3,2%, при што трговската и транспортната активност е предвидено да имаат најзначаен придонес кон растот. Реалниот раст во индустриската дејност се очекува да се движи помеѓу 2% и 4%, со изгледи за одредено интензивирање на растот, согласно предвиденото движење на надворешната побарувачка и на очекуваното зголемување на производствениот потенцијал на земјата. Реалниот раст во земјоделскиот сектор во овој период се очекува да изнесува 2,4% просечно.

Пазар на труд. Предвидениот раст на економската активност во периодот 2017-2019 година се очекува да биде проследен со зголемена побарувачка на пазарот на работна сила, преку отворање нови работни места во слободните економски зони, но и како последица на реализацијата на јавно финансирани инфраструктурни проекти, и заедно со активните мерки и програми за вработување ќе резултираат со натамошно намалување на стапката на невработеност.

Според проекциите, во овој период се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од 2,1%, што ќе предизвика намалување на бројот на невработени за 3,2% просечно во овој среднорочен период. Растот на побарувачката во овој период се очекува да се одрази и врз понудата на работна сила, која е проектирано да се зголеми просечно за 0,9%. Ваквите движења на пазарот на трудот ќе придонесат просечната стапка на невработеност во 2019 година да се намали на 21,8%. Просечниот раст на нето-платата во овој период се очекува да изнесува 2,4% на номинална основа, односно 1% на реална основа.

Инфлација. Во периодот 2017-2019 година, стапката на инфлација се очекува да биде ниска и стабилна. Динамиката на инфлацијата ќе биде под влијание на движењето на светските цени на примарните производи, а делумно и од движењето на економската активност во домашната економија. Во 2017 година стапката на инфлација се очекува да изнесува 1%, а за 2018 година и 2019 година е проектирана стапка на инфлација од 1,5% и 1,7% соодветно.

Надворешен сектор. Дефицитот на тековната сметка на платниот биланс во периодот 2017-2019 година се очекува да остане низок, помеѓу 2% и 2,5% од проектираниот БДП, во услови на одредено намалување на нивото на трговски дефицит и стабилно ниво на приватни трансфери. Предвидените движења во платниот биланс ќе резултираат со задржување на девизните резерви на адекватно ниво. Во овој период ќе се задржи стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на одржување на ценовната стабилност како крајна цел на монетарната политика.

СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА

Фокусот на фискалната политика и во наредниот среднорочен период ќе се задржи на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку капиталните расходи и инвестициите во инфраструктурата и подобрување на условите за водење бизнис за ослободување на потенцијалот на приватниот сектор за раст и отворање нови работни места.

Во наредниот среднорочен период ќе биде акцентирана определбата за етапна консолидација на јавните финансии, при што е предвидено значително намалување на буџетскиот дефицит под Мастришкиот критериум од 3% од БДП.

Проектираните приходи на консолидираниот владин буџет во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 32,1% од БДП во 2016 година на 31,6% во 2019 година. Како резултат на континуитетот во спроведување дисциплинирана буџетска политика и зајакната консолидација на јавните трошења, вкупните расходи во периодот 2016-2019 година исто така ќе остварат намалување и тоа од 36,1% во 2016 година на 33,8% во 2019 година.

Утврдените основни постулати на фискалната политика во наредниот период обезбедуваат постепено намалување на нивото на дефицитот и негово позиционирање на ниво од околу 2,6% од планираниот БДП во 2018 година и 2,2% од БДП во 2019 година.

Табела 2

(во мил. денари)

Консолидиран општ владин буџет	2016	2017	2018	2019
Консолидиран општ владин буџет – Приходи	185.883	199.254	209.355	216.965

% од БДП	32,1	32,7	32,4	31,6
Консолидиран општ владин буџет – Расходи	209.002	217.861	226.359	232.380
% од БДП	36,1	35,7	35,1	33,8
Консолидиран општ владин буџет – Дефицит	-23.119	-18.607	-17.004	-15.416
% од БДП	-4,0	-3,0	-2,6	-2,2
Централен буџет – Приходи	104.620	115.724	122.700	127.433
% од БДП	18,0	19,0	19,0	18,5
Централен буџет – Расходи	127.704	134.443	139.460	142.533
% од БДП	22,0	22,0	21,6	20,7
Централен буџет – Дефицит	-23.085	-18.719	-16.759	-15.100
% од БДП	-4,0	-3,0	-2,6	-2,2
Буџетски фондови – Приходи	51.803	53.571	56.194	58.942
% од БДП	8,9	8,8	8,7	8,6
Буџетски фондови - Расходи	51.838	53.459	56.193	58.941
% од БДП	8,9	8,8	8,7	8,6
Буџетски фондови - Дефицит	-34	112	0	0
% од БДП	0,0	0,0	0,0	0,0
Буџет на локална власт - Приходи	29.460	29.959	30.461	30.590
% од БДП	5,1	4,9	4,7	4,5
Буџет на локална власт - Расходи	29.460	29.959	30.706	30.906
% од БДП	5,1	4,9	4,8	4,5
Буџет на локална власт - Дефицит	0	0	-245	-316
% од БДП	0,0	0,0	0,0	0,0

Буџет на Република Македонија

Вкупните изворни приходи на Буџетот на РМ (централна власт) за периодот 2016-2019 година се планирани во висина од околу 30,3% од БДП, при што нивното учество во БДП по години се намалува, во услови на одржување на ниските даночни стапки и ниското даночно оптоварување на стопанството. Притоа, во структурата на планираните приходи, даночните приходи учествуваат со околу 57,9%, приходите по основ на социјални придонеси со околу 28%, неданочните и капиталните приходи со околу 10,7%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од фондовите на ИПА и други донации. Во рамките на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување во наредниот среднорочен период се базираат на очекуваните позитивни економски движења, кои соодветно ќе се одразат на стапките на раст на вработеноста и платите. Неданочните приходи во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 9,5% во вкупните приходи, а во нив најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси и други неданочни приходи што ги остваруваат буџетските корисници на сопствените сметки.

Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија во делот на странските донации, во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предпристапните фондови на ЕУ.

Табела 3

(во мил. денари)

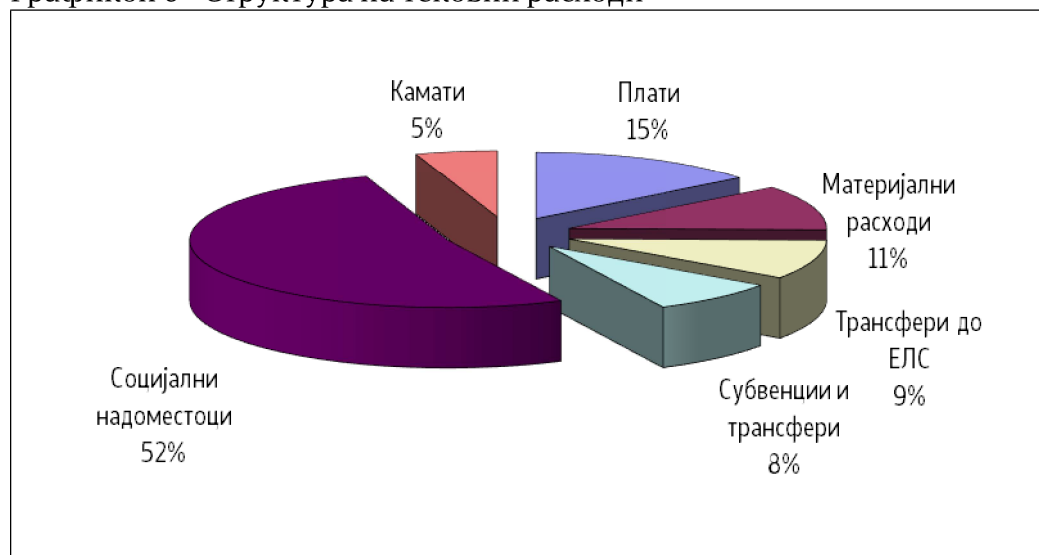
Буџет на Република Македонија	Буџет 2016	Буџет 2017	Буџет 2018	Буџет 2019
1. Вкупни приходи	174.291	187.612	197.603	205.213
1.1. Даночни приходи и придонеси	149.597	160.746	168.930	177.481
1.1.1 Даночни приходи	99.452	108.867	114.471	120.324
1.1.2 Придонеси	50.145	51.879	54.459	57.156
1.2. Неданочни приходи	16.576	17.516	19.612	18.671
1.3. Капитални приходи	2.329	2.613	2.374	2.374
1.4. Донации	5.789	6.737	6.687	6.687
2. Вкупни расходи	197.410	206.219	214.363	220.312
2.1. Тековни расходи	175.079	179.265	185.253	189.996
2.1.1 Плати и надоместоци	26.520	26.771	26.808	26.808
2.1.2 Материјални расходи	21.621	19.630	20.142	20.342
2.1.3 Трансфери	120.044	124.649	128.887	132.195
2.1.4 Камати	6.894	8.214	9.416	10.651
2.2. Капитални расходи	22.331	26.954	29.110	30.316
3. Дефицит	-23.119	-18.607	-16.760	-15.099
4. Финансирање на дефицит	23.119	18.607	16.760	15.099
4.1 Приливи	44.573	37.133	39.754	29.165
4.2 Одливи	21.454	18.526	22.994	14.066

Расходната страна на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период ќе биде насочена кон реализација на две компоненти: развојниот дел на Буџетот кој ќе биде во функција на поддршка на растот на македонската економија преку инвестирање во значајни инфраструктурни проекти, додека социјалната компонента е изразена преку одржување на социјалната стабилност и подобрување на животниот стандард на населението, пред сè на најранливите категории граѓани.

Притоа ќе продолжи спроведувањето дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци, за сметка на зголемување на инвестиционите вложувања во капитални проекти. Просечното учество на расходите на Буџетот

на Република Македонија во периодот 2016-2019 година изнесува околу 33,3% од БДП.

Графикон 6 - Структура на тековни расходи

При проекцијата на **тековните расходи** за наредниот период, земени се предвид следните претпоставки:

- во делот на расходите за плати и надоместоци, продолжување на стриктната контрола на новите вработувања;
- навремена исплата на пензиските примања и социјалните надоместоци, со цел обезбедување подобра материјална состојба на корисниците на овие права. Во текот на 2016 година расходите за пензиите се планирани со соодветно зголемување за 5% во просек, односно по 670 денари линеарно, почнувајќи од ноемвриската пензија, со исплата во декември 2016 година. Во рамки на среднорочните проекции планирано е редовно сервисирање на обврските по основ на социјалните надоместоци за социјално најзагрозените семејства во вид на социјална помош, детски додаток, надоместоци по основ на права на инвалидизирани лица, воени и цивилни инвалиди и азиланти. Планираните реформи во социјалната сфера преку поедноставување на постапките за остварување на овие права како и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди со едновременно проширување и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории.

Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани со Проектот за условени парични трансфери финансиран со заем од Светска банка, кој има за цел да ја поддржи Владата на Република Македонија во нејзините напори за намалување на сиромаштијата на ранливите групи преку условување на постоечките парични надоместоци;

- натамошно обезбедување значителни износи за исплата на субвенции во земјоделството со цел зајакнување и поддршка на овој сектор. Планираните реформи во земјоделскиот сектор, како и значителниот износ на субвенции и средствата од програмата ИПАРД ќе обезбедат негово натамошно

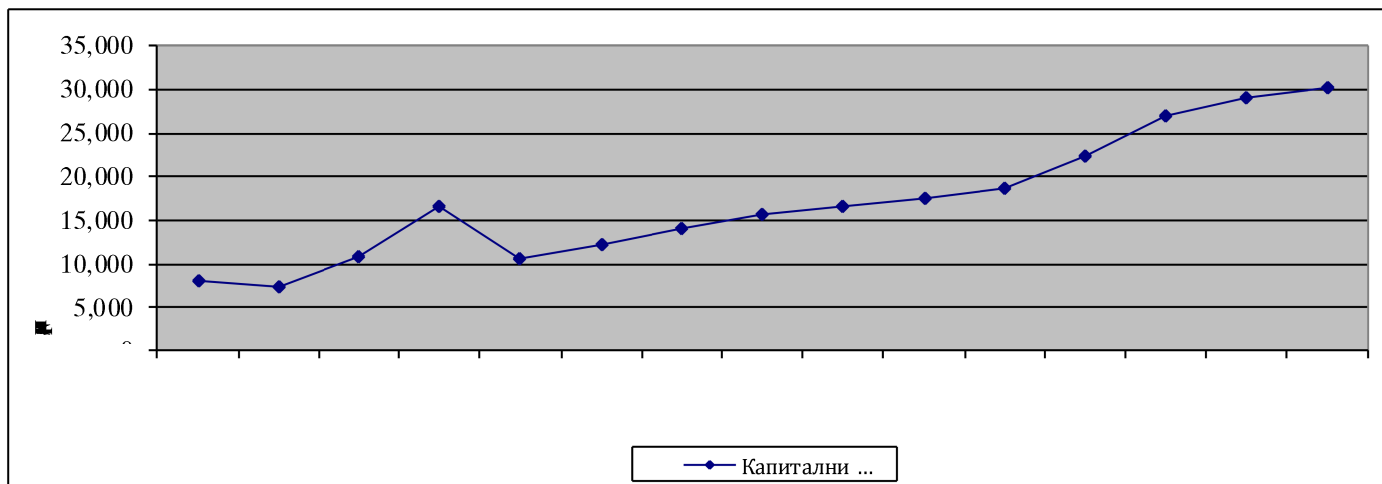
зајакнување и поддршка со цел зголемување на извозот на македонските земјоделски производи и освојување нови пазари;

- подобрување на квалитетот на високото образование, подобрување на стручното образование, како и јавна финансиска поддршка за стимулирање на капацитетот на иновациите на македонските компании. Во оваа насока во 2017 година ќе продолжи реализацијата на Проектот за развој на вештини и иновации кој се финансира со заем од Светска банка. Со имплементација на Проектот ќе се спроведат реформи во високото образование, ќе се зајакнат институционалните капацитети на универзитетите и ќе се подобри квалитетот на стручното образование, во насока на прилагодување на потребите на пазарот на трудот. Со цел подобрување на иновациониот капацитет на компаниите преку подобар пристап до вештини, знаење и технологија, Фондот за иновации ќе продолжи со активности за подобар пристап до вештини, знаење и технологија преку своите нови инструменти во форма на кофинансирани грантови и условени заеми, како и за значителна техничка помош.

Во наредниот среднорочен период фокусот на фискалната политика останува на обезбедување значително ниво на јавни инвестиции, кои се предуслов за подобрување на економските перспективи, како и подобар и поквалитетен живот на граѓаните. Со цел остварување и одржување позитивни стапки на економски раст, во следните три години се очекува значителен износ од Буџетот да се намени за јавните инвестиции како развојна компонента на фискалната политика. Во Буџетот за 2017 година предвидени се 26.954 милијарди денари за капитални инвестиции. Тоа е за 4.62 милијарди денари повеќе од 2016 година, или 20,7% раст на капиталните инвестиции.

Во рамки на буџетските средства наменети за капитални расходи предвидени се значајни инвестициони вложувања за доизградба на преостанатиот дел од автопатот на Коридорот X и железничката инфраструктура, енергетската и комуналната инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, земјоделството, заштитата на животната средина и правосудството.

Графикон 7 - Капитални расходи на Буџетот на РМ

Ефикасното користење на средствата од Буџетот и средствата обезбедени со заеми од меѓународните финансиски институции и билатерални кредитори ќе претставува основа за низа инвестициони активности и реформи што ќе овозможат креирање нови работни места и повољно деловно окружување.

Планирано е подобрување на патната инфраструктура преку со изградбата на автопатската делница Демир Капија – Смоквица од автопатот на Коридорот X, во должина од 28,18 км, со која ќе се комплетира главната оска од Коридор X што поминува низ Република Македонија. Изградбата на оваа делница е финансирана со заеми од ЕБОР и ЕИБ, грант средства од ИПА и средства од Буџетот на Република Македонија.

Истовремено преку Јавното претпријатие за државни патишта во тек се значајни инвестиции во делот на патната инфраструктура, финансирани со заеми од Светска банка, како што се: Проект за рехабилитација на патиштата со кој се опфатени следните патни правци: Битола - Ресен – Буково, Спој со А4 (Ново Село) - Маврово - Жировница – Дебар, Тетово - Брвеница - Чегране – Гостивар, Делчево – Голак, Мокрино – Смолари, Мелнички мост - Центар Жупа, Лажани - Ропотово – Црнилиште, Кривогаштани - Обршани – Воѓани, Кочани – Делчево, Нов Дојран – Николиќ; Проект за надградба и развој на патот Крива Паланка - Ранковце, како и проектите Изградба на автопатска делница Миладиновци – Штип и Изградба на автопатска делница Кичево – Охрид, кои се финансирани со заеми од Експорт-импорт банка на Кина. Во наредниот период ќе се интензивираат активностите предвидени со Програмата за национални патишта финансирана со заем од ЕБОР, со која е предвидена изградба на нови патни делници: Штип – Кочани, Охрид – Пештани, Раец – Дреново и Требениште – Струга, како и реализацијата на Проектот за изградба на патна делница Штип – Радовиш исто така финансиран со заем од ЕБОР.

Во рамките на железничката инфраструктура, во 2017 година ќе заврши имплементацијата на Проектот за подобрување на железничката пруга на Коридор X, финансиран со заем од ЕБОР, во рамките на кој се врши ремонт на повеќе делници од железничкиот Коридор X, во вкупна должина од околу 53 км, придонесувајќи кон подобрување на состојбата на железничката пруга, како и обезбедување сигурен и побрз сообраќај на делниците. Фокус ќе биде

ставен и на имплементацијата на Проектот за доизградба на железничката пруга на Коридор VIII, кој има за цел да го поврзе Црно Море со Јонско Море, од што произлегува и големата стратешка и економска важност на овој проект. Изградбата на источниот дел од железничката пруга на Коридор VIII - делот кон Бугарија, ќе се одвива во 3 фази. Во 2017 година ќе продолжи реализацијата на првата фаза - делница Куманово - Бељаковце во должина од 30,8 км и втората фаза - делница Бељаковце - Крива Паланка во должина од 34 км, финансирани со заеми од ЕБОР. Во рамките на Проектот предвидени се активности за подобрување на техничките карактеристики на пругата, изградба и рехабилитација на мостови, железнички станици, стојалишта, подвозници и надвозници. Третата фаза - делница Крива Паланка - Деве Баир, граница кон Р. Бугарија во должина од 23,4 км е во подготвителна фаза и планирано е да се финансира со грант средства од ИПА и заеми од меѓународни финансиски институции. Паралелно со инвестициите во железничката инфраструктура, ќе продолжи и реализацијата на Проектот за набавка на нови влечни и влечени средства во ЈПМЖ Транспорт, финансиран со заем од ЕБОР во износ од 50 милиони евра.

Со имплементацијата на проектот „Изградба на Националниот гасификационен систем во Република Македонија“ ќе се обезбеди снабдување на стопанството, јавниот сектор и домаќинствата со евтина и еколошка енергија, а истовремено ќе се намали емисијата на штетни гасови во атмосферата. Во 2016 година заврши изградбата на трасата од националниот гасоводен систем Клевчовце - Штип, што се финансираше со средства од рускиот долг и учество на Република Македонија. Изградбата на останатите правци од националниот гасоводен систем Штип - Неготино - Битола и Скопје - Тетово - Гостивар се финансира со заем од Дојче банка и Ерсте груп банка. Активностите на делницата Штип - Неготино - Битола се започнати во 2016 година, а на останатите делници се очекува да започнат во 2017 година.

Зајакнувањето на управувањето на локално ниво е поддржано со Проектот за подобрување на општинските услуги, финансиски поддржан од Светска банка. Со Проектот им се овозможува на општините и на јавните комунални претпријатија, кои согласно законската регулатива ќе можат да се задолжат, да финансираат инвестициони зафати согласно своите приоритети. Во 2017 година продолжува имплементацијата на Проектот за подобрување на општинските услуги. Средствата од заемите од Светска банка се наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски проекти во областа на водоснабдувањето и одведувањето отпадни води, управувањето со цврст отпад и други инвестиции во општински услуги што имаат потенцијал за генерирање приходи односно остварување заштеди или, пак, кои се од висок приоритет за општините. За овој Проект дополнително се обезбедени и средства од ИПА кои општините на грант основа може да ги користат до 2019 година за финансирање на своите приоритетни општински проекти.

Со цел подобрување на условите и подигнување на квалитетот на животот особено во руралните подрачја во Република Македонија со снабдување

чиста вода за пиење, во следниот период ќе продолжи имплементацијата на Проектот за водоснабдување и одведување отпадни води, финансиран со заем од Европската инвестициона банка (ЕИБ). Проектот е дел од приоритетите на Владата на Република Македонија за рамномерен регионален развој и преку инвестициите во комуналната инфраструктура се очекува да се стимулира развојот на руралните подрачја.

Во 2017 година се очекува да заврши реализацијата на првата фаза од Проектот за реконструкција и доградба на јавните здравствени установи, финансирана од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ). Во рамките на овој проект предвидена е изградба/рехабилитација на 24 јавни здравствени установи во Република Македонија, со што ќе се подобри здравствената инфраструктура, оперативните услуги за испорака на соодветни здравствени услуги, а ќе се воведат и нова современа опрема и технологија. Оваа фаза вклучува реконструкција или рехабилитација на најјургентните 24 ЈЗУ. Во 2017 година ќе продолжи изградбата на Регионалната клиничка болница во Штип и ќе започне изградбата на Клиничкиот центар „Мајка Тереза“ во Скопје, финансирани со заем од ЦЕБ.

Во областа на образованието, во наредниот период продолжува реализацијата на Проектот за изградба на фискултурни сали во средните училишта, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија. Со Проектот се финансира изградбата и набавката на потребната опрема на 30 фискултурни сали во средните училишта во различни општини во земјата, како и реновирање неколку средни училишта.

Исто така, ќе продолжи и реализацијата на Проектот за изградба на фискултурни сали во основните училишта и рехабилитација на основните и средните училишта во Република Македонија, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија, кој има за цел унапредување на физичкото образование, како и подобрување на севкупните услови за учење на учениците во основните и во средните училишта.

Со поддршка од ЕИБ планирано е во 2017 година да започне реализацијата на втората и третата фаза од проектот „Подобрување на искористувањето на водите од басенот на реката Злетовица“. Основната цел на втората фаза е да се обезбеди наводнување на 4.570 ха нето површина, кои се наоѓаат во атарот на општините Пробиштип и Кратово. Реализацијата на третата фаза која опфаќа изградба на мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица, ќе придонесе за намалување на недостатокот од електрична енергија во регионот, безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите на енергија и зголемување на енергетската ефикасност.

Втората фаза од проектот „Наводнување на јужната долина на реката Вардар“ која ќе продолжи и во 2017 година, се финансира со заем од КфВ. Оваа фаза што опфаќа рехабилитација и модернизација на системите за наводнување во југоисточниот регион на Република Македонија, ќе придонесе за остварување зголемена продуктивност и одржлив развој на земјоделското производство во овој регион.

Со цел воспоставување професионално и ефикасно организирани и управувани казнено - поправни и воспитно - поправни установи, кои во

континуитет обезбедуваат ресоцијализирани и интегрирани граѓани во општеството, во 2017 година продолжува имплементацијата на Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Со реализацијата на овој Проект се врши изградба, реконструкција, обновување и проширување на 4 казнено - поправни установи со што ќе се имплементираат меѓународните и европските стандарди во затворите.

Еден од важните елементи на политиката за социјален развој е зголемување на квалитетот на животните услови на лицата со ниски приходи и социјално ранливи групи со обезбедување соодветно домување. Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани и со Проектот за домување на социјално ранливи групи, финансиран со заем од ЦЕБ. Реализацијата на проектот продолжува и во 2017 година, преку изградба на станови за лица со ниски примања.

Проектиран дефицит и негово финансирање

Во периодот 2017-2019 година предвидено е етапно намалување на буџетскиот дефицит и тоа: 2017 година - 3% од БДП; 2018 година - 2,6% од БДП и 2019 година - 2,2% од БДП.

Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање одделни проекти, еврообврзници и друг вид странско задолжување) и домашни извори (емисии на државни хартии од вредност).

Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи и од страна на буџетските корисници за реализација на конкретни проекти.

Во однос на задолжувањето на домашниот пазар, Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со издавање на државните хартии од вредност. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија.

Во претстојниот период, Министерството за финансии ќе продолжи со проширување на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност преку издавање долгорочни хартии од вредност, односно преку издавање две-, три-, пет-, десет- и петнаесетгодишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании.

Дефицит и извори на финансирање	2017	2018	2019
Буџетски биланс	-18.607	-16.760	-15.099
Финансирање дефицит	18.607	16.760	15.099
Приливи	37.133	39.754	29.165
Странски извори	17.634	14.096	18.924
Домашни извори	17.834	21.010	16.408
Депозити	1.665	4.648	-6.167
Одливи	18.526	22.994	14.066
Отплата по странско задолжување	9.232	10.520	6.339
Отплата по домашно задолжување	9.294	12.474	7.727

Буџет на локална власт

Во текот на 2016 година и на среден рок се очекува општините да продолжат со подобра наплата на сопствените приходи, зајакнување на капацитетите за развивање политики за финансирање на општините и јакнење на капацитетите за финансиско управување.

Со цел остварување на стратешките определби, во наредниот период ќе продолжи силната посветеност на реализацијата на поттикнување на одржливиот локален развој, доброто локално владеење и создавање услови за поактивна, поефективна и поиновативна улога на локалните власти во остварувањето на националните цели за раст и развој.

Од Буџетот на Република Македонија се обезбедени дополнителни стабилни приходи за општините од дотацијата од ДДВ (општа дотација) која се исплаќа во висина од 4,5% од наплатениот данок на додадена вредност во претходната година.

Нови приходи се обезбедени со доделување средства од закупнина на земјоделско земјиште во сопственост на Република Македонија на општините и тоа во сооднос 50% за Буџетот на Република Македонија и 50% за општините и општините во градот Скопје, кои ќе започне да се распределуваат од 2018 година (во 2017 година соодносот изнесува 70%:30%), во зависност од местоположбата на земјоделското земјиште што е предмет на давање под закуп, под услов реализацијата на приходите од данок на недвижен имот да се остварува над 80% во однос на планираните. Пораст на сопствените приходи на општините се реализира од надоместокот што се наплаќа од издавање концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија во сооднос од 50% за централниот буџет и 50% за локалните власти, во зависност на чие подрачје се врши концесиската дејност.

Порастот на сопствените приходи на општините, посебно на приходите од даноците на недвижен имот со подобар опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот ќе продолжи и во текот на наредниот среднорочен период. Воедно, дел

од општините реализираат повисоки приходи од даноци на имот како резултат на повисоката стапка за пресметка и наплата на данокот на имот во рамки на утврдениот распон согласно Законот за даноците на имот. Пораст се очекува и со примената на подобрените елементи на пресметување во Методологијата за утврдување на пазарната вредност на недвижниот имот, како и поквалитетна проценка на вредноста на недвижниот имот со законската можност во општините да се вработи стручно лице проценител или да ги користат услугите на лиценцирани проценители.

Во наредниот период се очекува да се остварат повисоки приходи со утврдување на реалната пазарна вредност на недвижниот имот по завршување на постапката на бесправно изградените објекти на градежно и земјоделско земјиште.

Во наредниот среднорочен период општините ќе продолжат со извршување во делот на пренесените надлежности за управување со градежното земјиште и третман на бесправно изградените објекти на градежно и земјоделско земјиште, за кои се утврдени и соодветни извори на приходи на буџетот на општината.

Владата на Република Македонија и во наредниот период ќе продолжи со активностите за рамномерен регионален развој и унапредување на сите региони во земјата. Спроведувањето на Стратегијата за рамномерен регионален развој на Република Македонија 2009-2019 година во осумте плански региони (Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки, Североисточен и Скопски) со подобра вертикална и хоризонтална координација на националните и на локалните политики и интегрираните развојни проекти прилагодени на локалните потреби и услови ќе обезбеди поизбалансиран и територијало насочен локален развој. Советот за рамномерен регионален развој и понатаму ќе има значајна улога како промотор на партнерството помеѓу регионите/општините и Владата, и во негови рамки ќе се координира искористувањето на средствата од сите секторски програми наменети за планските региони и општините. Посебни напори ќе се вложат за поддршка на општините, со поттикнување на локалниот развој преку поддршка на локалните проекти и нивно усогласување со националните.

Реализацијата на низа инфраструктурни проекти поврзани со подобрување на квалитетот на животот соодветно ќе влијае врз подобрувањето на регионалниот развој и активното интегрирање во економијата. Во таа насока ќе се преземат низа проекти за подобрување на вкупната патна инфраструктура, мостовите, локалните улици и патишта, потоа комуналната инфраструктура (водоснабдување, канализациски системи, колектори за пречистителни станици, пешачки патеки, хортикултурно уредување, јавна хигиена), како и подобрување на инфраструктурата на селата преку урбанизација, поврзување на населените места и изградба на локални патишта, пешачки патеки и осветлување, развој и поддршка на руралниот туризам и рекреативни центри.

Подинамичен локален развој и квалитетни услуги на граѓаните во наредниот период ќе се обезбеди со имплементацијата на проектите избрани како

приоритетни на општините, кои ќе се финансираат со долгорочните подзаеми во рамките на првата и на втората фаза од проектот „Подобрување на општинските услуги“ од Светска банка, со што се обезбедуваат поволни заеми за сите општини во Македонија наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски зафати во согласност со општинските проекти. За таа цел, општините имаат на располагање средства за изградба и реконструкција на комуналната инфраструктура и водоснабдителните системи, енергетска ефикасност на јавни општински објекти, набавка на специјализирани возила за комунална хигиена, улично осветлување, локална патна инфраструктура, уредување урбани површини и сл., кои можат да ги обезбедат под многу поволни услови, како и грантови за успешност обезбедени во рамките на истиот проект за општини, кои успешно ги реализираат проектите финансирани со подзаемот. За подобрувањето на услугите и квалитетот на живеење во руралните средини, намалување на социо-економските разлики и подобрување на конкурентноста на овие средини обезбедени се средства преку ЕУ грантот од ИПА за рурална инфраструктура.

Воедно, согласно законската регулатива, општините што ги исполнуваат законските критериуми за задолжување, во наредниот период ќе може да ги финансираат своите проекти преку задолжување со склучување договор за заем кај домашни или кај странски кредитори или преку издавање општински обврзници.

Владата ќе продолжи со успешното спроведување на овој процес во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со развиени, одговорни и функционални единици на локалната самоуправа и ниво на локална демократија, што ќе ги приближи граѓаните што е можно повеќе до институциите на локалната самоуправа.

Унапредување на управувањето со јавните финансии

Управувањето со јавните финансии претставува сериозна обврска и предизвик кој бара континуирани прилагодувања, реформи и унапредувања особено во услови на непредвидливо и турбулентно економско окружување. Ефикасното управување со јавните финансии и воспоставувањето стабилна фискалната позиција на долг рок обезбедува солвентност во однос на преземените обврски и плаќањето на расходите.

Унапредувањето на управувањето со јавните финансии преку подобрување на среднорочната буџетска рамка, како и унапредување на транспарентноста ќе остане клучниот приоритет во наредниот среднорочен период.

Во овој контекст формирана е работната група за управување со јавни финансии од сите релевантни институции, чии активности се насочени кон изработка на програмските документи за обезбедување секторска буџетска поддршка за потсекторот управување со јавни финансии (ПФМ) преку ИПА 2.

Во изминатиот период, во координација со Делегацијата на ЕУ, експерти на СИГМА ангажирани од ЕК и работната група за управување со јавни финансии интензивно работат на изработката на новиот Секторски плански документ за ПФМ, како и на Програмата за реформи во управување со јавните финансии.

Во рамките на ИПА ТАИБ 2011 во ноември 2015 година започна да се реализира твининг проектот „Зајакнување на среднорочното буџетирање за ефикасно управување со јавните финансии“.

Главните активности на Проектот за зајакнување на среднорочното буџетирање за ефикасно управување со јавните финансии, ќе бидат насочени кон утврдување на програмска класификација на расходите, зајакнување на капацитетите за среднорочно планирање и известување согласно методологијата ЕСА (ESA), а сè со цел унапредување на квалитетот на јавните расходи.

Основната цел на Проектот е унапредување на управувањето со јавните финансии со централен фокус на среднорочното буџетско планирање како основен предуслов за здрави јавни финансии и одржување стабилна фискална позиција.

Очекуван резултат од Проектот покрај програмската класификација е и подготовката на среднорочна буџетска рамка, при што концептот за имплементација на МТЕФ (MTEF) и МТБФ (MTBF) ќе биде соодветно дефиниран, а согласно со тоа ќе бидат подготвени и соодветни законски измени, упатства и подзаконски акти.

Од програмата ИПА 2011 - Техничка помош за подготовка на проекти (IPA 2011 Technical Assistance Facility Envelope) добиени се средства за реализација на проектот „Развој на предлози за имплементација на современ интегриран информациски систем за управување со јавните финансии“. За проектот Министерството за финансии ангажираше експерти што подготвуваат Студија со анализа и оценка на постојната состојба на информациските системи на Министерството за финансии за управување со јавните финансии, со предлог решенија за воспоставување современ интегриран информациски систем за управување со јавните финансии.

Користење претпристапна помош на ЕУ

Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ има можност да користи финансиска поддршка од Европската Унија преку петте компоненти од Инструментот за претпристапна помош – ИПА.

Согласно Повеќегодишната индикативна финансиска рамка што ја алоцира помошта на ЕУ по земји и компоненти, Република Македонија за периодот 2007 - 2013 година преку петте компоненти од ИПА може да користи средства во износ од 619.290 милиони евра или во денарска противвредност околу 38.1 милион денари.

Почнувајќи од 2009 година, од вкупно пет компоненти на ИПА, за четири од нив помошта се спроведува децентрализирано (освен за ИПА Компонентата за прекугранична соработка која сè уште се спроведува централизирано). Средствата за национално кофинансирање за проектите што се спроведуваат децентрализирано се планирани во буџетот на Министерството за финансии, раздел 09002 – Функции на држава, како и во буџетот на Агенцијата за финансиска поддршка и рурален развој, раздел 14004.

ИПА Компонента 1

Во рамките на ИПА Компонента 1, во услови на децентрализирано спроведување на помошта од ИПА, подготвени и усвоени се четири годишни Национални програми (НП), и тоа НП 2009, НП 2010, НП 2011, НП 2012 и НП 2013 година и потпишани се соодветните Финансиски спогодби. Со овие програми генерално се овозможува поддршка на државната администрација во насока на јакнење на нејзините капацитети на централно и на локално ниво, нејзино реформирање, како и побрзо и поефикасно исполнување на обврските од членството.

Национална програма ТАИБ 2009 - Расположливите средства во рамките на Националната програма за 2009 година изнесуваа 33,1 милион евра. До крајниот рок за склучување договори (21.12.2013), беа склучени 75 проекти во износ од 29,7 милиони евра, а со тоа стапката на склучени договори е 89,9%. Од вкупниот износ на склучени договори, 44,2% вклучуваат проекти за јакнење на капацитетите на државните институции, проследено со проекти за набавка на опрема (18,9%) и проекти поврзани со приближување на законодавството (17,4%). Спроведувањето на проектите финансирани во рамките на Националната програма ТАИБ 2009 заврши во декември 2015 година.

Национална програма ТАИБ 2010 - Во рамките на Националната програма ТАИБ 2010 расположливите средства изнесуваа 30,1 милион евра. Заклучно со 1 декември 2014 година, кога беше крајниот рок за склучување договори, беа склучени вкупно 22 проекта во износ од 18,8 милиони евра, односно стапката на склучени договори беше 62,4%. Во рамките на оваа Програма околу 30% од проектите што се спроведуваат се однесуваат на секторот правда, 43% се намените за градење на капацитетите на институциите како што се Министерството за информатичко општество и администрација, Управата за јавни приходи и др., а по 13% од помошта е наменета за поддршка на секторите земјоделство и заштита на храната и заштита на животната средина. Проектите што се финансираат преку Националната програма ТАИБ 2010 се во тек на имплементација.

Програми на Унијата и агенциите

Почнувајќи со Националната програма ТАИБ 2011 година од првата компонента на ИПА, уплатата на влезните билети за учество во соодветните програми и агенции за финансиската перспектива 2014 - 2020 ќе се

имплементира децентрализирано преку Националниот фонд во рамките на Министерството за финансии, при што планирањето на учеството од ИПА е во рамките на буџетот на Министерство за финансии, додека пак планирањето на националното учество е обврска на надлежните институции во нивниот буџет.

Програмите на Унијата ја опфаќаат скоро секоја област на социо-економскиот живот на европските граѓани: образование, култура, млади, медиуми, социјални прашања, развој на мали и средни претпријатија, животна средина, транспорт, јавно здравје, правна соработка, борба против насилството, криминал, тероризам, информатичко општество, царина и даноци. Во програмите можат да учествуваат сите правни субјекти, но во одредени случаи и физички лица (поединци) од државите учесници.

За учество во програми на Унијата Република Македонија потпишува Меморандум за разбирање/Договор за пристапување со кој правно се регулира учеството во програмата. За плаќање на влезниот билет за учество во програмите на Унијата отворена е можноста за нивно плаќање од претпристапните фондови на Унијата.

Националната програма ТАИБ 2011 - Во рамките на Националната програма ТАИБ 2011 расположливите средства изнесуваа 21,3 милиони евра. До крајниот рок за склучување договори (20.11.2015), беа потпишани 42 договора, во рамките на кои и 1 грантова шема за поддршка на граѓанското општество. Стапката на склучени договори е 74,79%. Со проектите се финансираат активности поврзани со реформи во јавната администрација, поддршка на реформите во слободата на изразување, понатамошна поддршка во областа на земјоделството и руралната политика (со посебен акцент на јакнење на капацитетите на Агенцијата ИПАРД) и приближување кон законодавството на ЕУ во областа на животната средина (делот на НАТУРА 2000). По однос на Програмите на Унијата и агенциите, склучени се и исплатени сите 4 планирани договори во вкупен износ од 5.1 милион евра.

Паралелно се спроведуваат **Националната програма ТАИБ 2012** (со вкупна вредност од 30.85 милиони евра) и **Националната програма ТАИБ 2013** (со вкупна вредност од околу 30.6 милиони евра). Со овие две национални програми за прв пат се вовеле интегриран секторски пристап во дефинирањето на приоритетите и проектите што ќе се финансираат преку компонентата ТАИБ на ИПА, фокусирање на помошта од ЕУ кон неколку приоритетни области и дизајнирање проекти со кои ќе се зајакне меѓусебната соработка помеѓу институциите од ист или сличен сектор.

Финансиската помош во рамките на овие две Програми е фокусирана на следните шест сектори: реформа на јавната администрација, правда и внатрешни работи, развивање на приватниот сектор, заштита на животната средина и климатски промени, земјоделство и рурален развој и учество во Програмите на заедницата.

Во однос на Националната програма ТАИБ 2012 до крајниот рок за склучување на договорите беа склучени 46 договори со вкупен износ од 17.24 милиони евра, односно стапката на склучени договори изнесува 74,69%. Помошта во рамки на оваа Програма е фокусирана на понатамошни реформи на јавната администрација, реновирање на граничниот премин Табановце, набавка на опрема за инспекциските служби на Агенција за храна и ветеринарство, набавка на опрема за „Кол центарот“ на Управата за јавни приходи, изработка на орто-фото мапи и дигитализација на земјишните парцели на територијата на Република Македонија,

По однос на Програмите на Унијата и агенциите, склучени се и исплатени 8 договори во износ од 7.2 милиона евра, а во текот на 2016 година се очекува да се исплатат уште 4 договори во вкупен износ од 0.1 милион евра.

ИПА Компонента 3

ИПА Компонентата за Регионален развој има за цел да ја подготви земјата за користење на средствата од Структурните фондови и од Кохезиониот фонд на ЕУ.

Помошта во рамките на оваа Компонента е доделена во следниве области:

- патна и железничка инфраструктура, особено во интерконекцијата помеѓу националните мрежи, и помеѓу националните и транс-европските мрежи ;
- мерки за животната средина што се однесуваат на управување со отпад, водоснабдување, урбани отпадни води и квалитет на воздух; рехабилитација на загадени површини и земјиште; области што се однесуваат на одржлив развој кој претставува придобивка за животната средина, имено енергетска ефикасност и обновлива енергија;
- техничката помош за подготовка на техничка документација, следење, евалуација, информации и контрола, како и активности што ќе го зајакнат административниот капацитет за спроведување на помошта во рамките на оваа компонента на ИПА.

За периодот 2007-2013 година од Компонентата за Регионален развој, на Република Македонија ѝ беа доделени средства од ИПА во износ од 199.9 милиони евра за инфраструктурни проекти во секторите транспорт и животна средина. Проектите финансирани во рамките на оваа Оперативна програма ќе придонесат за модернизирање на патниот и железничкиот сообраќај во Република Македонија, како и подобрување на животната средина и инфраструктура.

Другиот значаен аспект на најголемиот број финансирани операции, како во секторот Транспорт, така и во секторот Животна средина, е дека истите претставуваат активности што придонесуваат за созревање и подготовка на идните инфраструктурни активности во овие две области. Ова придонесува за понатамошно градење на портфолиото на приоритетни проекти што

Република Македонија ќе ги финансира во пристапниот период преку ИПА, и во иднина преку структурните инструменти по пристапувањето во Унијата.

Во секторот Транспорт се финансираат три т.н. „големи проекти“ и тоа:

- Проект за „Доизградба на Коридор X, делница Демир Капија – Смоквица на ниво на автопат“ во вредност од околу 220 милиони евра,
- Проект за „Собирање и третман на отпадни води во општина Прилеп и проширување на канализационата мрежа“ во вредност од околу 17,9 милиони евра и
- Проект за „Рехабилитација и доизградба на железничката пруга Битола - Креница, како дел од железничкиот Коридор Хд“, во вредност од околу 20 милиони евра.

Освен трите горенаведени големи проекти, во рамките на Програмата се финансираат проекти што се однесуваат на:

- реконструкција и надградба на автопатот Смоквица - Гевгелија, како дел од Коридорот X,
- реконструкција и надградба на делниците од автопатот Куманово - Миладиновце/Миладиновце - Куманово, како дел од Коридорот X,
- рехабилитација на автопатот Велес - Катланово во должина од 23 км, како дел од Коридорот X,
- изготвување студија и акционен план за подобрување на безбедноста на патиштата по сеопфатната мрежа на СЕЕТО, подготовка на детален дизајн и тендерска документација за изградба на нова железничка делница Крива Паланка - граница со Република Бугарија, како дел од Коридорот VIII,
- рехабилитација на 10 железнички станици долж Коридор X,
- реформи во системот за водоснабдување, собирање и третман на отпадни води на локално ниво,
- подготовка на проектни студии, проектирање и тендерска документација за воспоставување интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад во источниот и североисточниот регион,
- изработка на проектна документација за подобрување на собирањето на отпадните води и третман на инфраструктурата во општините Радовиш и Кичево,
- подготовка на студии (FS,EIA,CBA), проектна документација и тендерска документација и инвестициони проекти за третман на собирање отпадни води во општините Струмица, Битола и Тетово,
- рехабилитација и надградба на канализациона мрежа во општините Куманово и Берово,
- изградба на пречистителни станици во Радовиш, Кичево и Струмица,
- подготовка на потребната документација за утврдување интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со

- отпад во Пелагонискиот, Југозападниот, Вардарскиот и Скопскиот регион,
- подготовка на потребната документација за надградба на пречистителната станица во Враништа, проширување на колекторскиот систем за Охридско Езеро и одвојување на фекалната и атмосферската приоритетна мрежа на отпадните води во Охрид и Струга, итн.

ИПА Компонента 4

ИПА Компонентата за Развој на човечки ресурси ги поддржува проектите во областа на вработувањето, образованието и социјалната инклузија. За периодот 2007-2013 година од Компонентата за Развој на човечки ресурси, на Република Македонија ѝ беа доделени средства од ИПА во износ од 64.03 милиони евра.

Активностите што се во тек и што ќе се финансираат во следните неколку години во рамките на оваа Програма, пред сè се насочени кон пазарот на труд и главните институции што дејствуваат во овој сектор (на пр., Агенцијата за вработување, Министерството за труд и социјална политика, Државниот инспекторат за труд, итн.) и тоа во насока на реструктурирање и реформирање на нивното работење, сè со цел да се создаде можност за поефикасно справување со невработеноста. Овие мерки за институционално реструктурирање се комбинирани со финансирање активности што се директно насочени кон невработените, и тоа оние од ризичните групи, како млади невработени, долгорочно невработени и невработени жени од малцинските заедници.

Од друга страна, средствата од ИПА се насочени и кон секторот образование и обука, а меѓу другото и кон два многу значајни потсектора - стручно образование и обука, како и образование на возрасни, кои во контекст на доживотното учење имаат специфично влијание врз пазарот на труд и креирањето конкурентна работна сила. Дополнително, забележителни се и активностите во однос на обезбедување еднаков пристап до квалитетно образование за сите.

Во рамките на проектите финансирани преку оваа Програма преземени се бројни активности, меѓу кои:

- набавка на опрема за Агенцијата за вработување,
- Договор за рехабилитација на центри за вработување и центри за социјална работа,
- Договор за понатамошно зајакнување на улогата на АВРМ за спроведување активни мерки за вработување,
- Договор за борба против непријавената работа кој предвидува посебна компонента за зајакнување на улогата на социјалните партнери во борбата против непријавената работа. Покрај обуки,

се предвидува и поддршка на конкретни иницијативи на социјалните партнери со цел намалување на случаите со непријавена работа. Се предвидува и подготовка на акциски план за справување со сивата економија,

- Договор за градење на капацитетите на Државниот инспекторат за труд,
- Директен грант со Меѓународната организација на трудот (ИЛО) за поддршка на социјалниот дијалог,
- Договор за набавка на опрема за Државниот инспекторат за труд,
- Договор за втор директен грант на Агенцијата за вработување за поддршка на активните мерки за вработување.

ИПА Компонента 5

ИПА Компонентата за Рурален развој поддржува проекти што ќе овозможат достигнување на стандардите на ЕУ воспоставени во областа на земјоделското производство, преработката на храна и руралниот развој. За периодот 2007-2013 година, во рамките на оваа Програма на Република Македонија ѝ се ставени на располагање вкупно 67.65 милиони евра.

Дополнително, со цел постигнување поголема искористеност на средствата од ИПАРД дел од алокациите од 2013 година во износ од 18 милиони евра од оваа Компонента беа префрлени во Компонента 1. Овие средства се доделуваат преку директен грант на Светска банка за поддршка на руралната инфраструктура.

Во периодот од 2009 година до 2015 година се реализирани дванаесет јавни огласи и се потпишани договори помеѓу Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и крајните корисници.

Помошта преку оваа компонента е насочена кон поддршка на проекти поврзани со инвестиции во земјоделски и преработувачки капацитети и маркетинг на земјоделски производи и риба. Со овие инвестиции ќе се оствари подобрување на квалитетот и сигурноста на храната и добитокот, зголемена конкурентност на фармерите преку употреба на модерни производствени технологии и намалени производни трошоци, промовирање еколошки методи на производство, подобрување на перформансите на земјоделските претпријатија во примарното производство и маркетингот со цел достигнување на стандардите на ЕУ во областа на заштитата на животната средина, јавната здравствена состојба (квалитет и сигурност на храната), сигурност при работа, отворање на нови пазари, подобрување на управувањето со животинскиот отпад и отпадните води, како и креирање нови вработувања.

Мерките за Диверзификација и рурален развој ќе се остварат преку поддршка на руралниот туризам, поддршка на малите и средните претпријатија за модернизација на фармерското производство, обновување/адаптирање на инфраструктурата, поттикнување на

традиционалните занаети, поддршка на руралните и на земјоделски услуги (воспоставување работилници за одржување и поправка на земјоделските машини и алати, изградба на младински центри, детски игралишта, набавка на канцелариска опрема).

ИПА 2

Во иднина Република Македонија ќе продолжи да користи финансиска помош од Европската комисија преку Инструментот за претпристапна помош - ИПА 2, во рамките на новата финансиска перспектива за периодот 2014-2020 година. Како и сите други документи за надворешно дејствување на Европската Унија, ИПА 2 ќе биде повеќе ориентирана кон резултати и истовремено ќе биде потребно да се обезбеди дека претпристапната помош има долгорочно влијание, дека ќе ја подобри ситуацијата во земјите-корисници и ќе го унапреди процесот на пристапување кон Унијата. Резултатите ќе се мерат врз основа на јасно поставени цели, како и врз база на реални показатели за мерење на постигнувањата.

Регулативата за ИПА 2 воведува одредени промени кои имаат влијание на програмирањето на помошта за периодот 2014-2020 година за покохерентен и стратешки пристап кон претпристапната помош. Имено, се воведува т.н. секторски пристап во програмирањето, каде што компонентите се заменети со „области на дејствување“ со цел да се зголеми постојаноста на дејствувањето и да се поттикне поблиска соработка помеѓу службите на Европската комисија во одредување една и заедничка стратегија за секоја земја одделно.

Регулативата на ИПА 2 наведува дека финансиската помош главно ќе се однесува на пет области:

- реформи во подготовката за членство во ЕУ и градење на капацитетите на поврзаните институции,
- општествено-економски и регионален развој,
- вработување, општествени политики, образование, промоција на родова еднаквост и развој на човекови ресурси,
- земјоделство и рурален развој и
- регионална и територијална соработка.

Во претстојниот период во Република Македонија индиректно ќе се спроведуваат следните програми:

- Акциска програма на Република Македонија за 2014 година- ИРА/2014/037-701, Активност 3 – Програма за сектор правда; Активност 4 – Внатрешни работи: имплементирање на системот за одржливост и обновување податци - втора фаза; Активност 5 – Внатрешни работи: Натамошно развивање на капацитетите за истрага на криминал,
- Повеќегодишна секторска оперативна програма на Република Македонија за животна средина и климатски промени за периодот 2014-2020,

- Повеќегодишна секторска оперативна програма на Република Македонија за транспорт за периодот 2014-2020.

Финансиската спогодба за индиректно управување со Акциската програма на Република Македонија за 2014 година, вклучително и Активноста 3, Активноста 4 и Активноста 5 за правда и за внатрешни работи беше потпишана во декември 2015 година.

Министерството за финансии во соработка со ресорните институции што се корисници на проектите а се дел од Оперативната структура (Министерство за правда, Министерство за внатрешни работи, Министерство за животна средина и просторно планирање и Министерство за транспорт и врски) започнаа со подготвителни активности за спроведување на проектите во рамки на овие Програми.

Дополнително, на 13.2.2015 година Европската комисија со Одлука ја усвои новата Програма 2014-2020 на ИПАРД. Спроведувањето на програмата се предлага да започне со 4 веќе акредитирани мерки и тоа :

- Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства,
- Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи,
- Диверзификација на земјоделски стопанства и развој на бизнис и
- Техничка помош.

Процесот на пренесувањето на правото за индиректно управување е во финална фаза и до крајот на 2016 година се очекува да се потпише финансиската спогодба за Програма 2014-2020 на ИПАРД.

Дополнително, националните структури се во процес на подготовка за акредитација на нова мерка „Инвестиции во рурална јавна инфраструктура“ од Програмата 2014-2020 на ИПАРД.

IV. ДВИЖЕЊЕ НА ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Политиката за управување со јавен долг дава рамка на Владата на Република Македонија за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Основните мерки и активности кои ги презема Министерството за финансии за остварување на веќе дефинираните цели се следните:

- финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок, на среден и долг рок, и со одржливо ниво на ризик;
- идентификација, следење и управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на јавниот долг; и
- развој и одржување ефикасен домашен финансиски пазар.

Согласно Законот за јавниот долг („Службен весник“ број 145/2014), јавниот долг претставува поширока дефиниција за долгот и го вклучува државниот и гарантираниот долг на јавните претпријатија и на трговските друштва кои се во целосна или доминантна сопственост на државата или на општините.

Државен долг е збир на финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, јавните установи основани од Република Македонија и општините, општините во градот Скопје и градот Скопје.

Како резултат на прудентната фискална политика во изминатите години, државниот долг на крајот од првото полугодие од 2016 година изнесува 36,9%, додека јавниот долг изнесува 45,3% од бруто домашниот производ (БДП). Притоа, Република Македонија и понатаму останува умерено задолжена земја со државен долг што е далеку понизок од просечното ниво на долг на земјите на ЕУ.

Во периодот 2017-2019 година се очекува продолжување на имплементацијата на инвестициите започнати во претходниот период, од областа на патната и железничката инфраструктура, водовод и канализација, спортски објекти, инвестиции во областа на образованието, здравството, енергетиката, изградбата на Националниот гасоводен систем како и останати проекти кои се во согласност со програмата на Владата на Република Македонија. Проектите ќе бидат имплементирани од страна на органите на државната управа кофинансирани со странски заеми, но со цврста определба да не се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата.

Врз основа на ваквата определба, движењето на јавниот долг, кој го вклучува државниот долг и гарантираниот долг, ќе се задржи во проектираните рамки, односно ќе има умерен раст кој нема да ја загрози одржливоста на јавните финансии.

ЛИМИТИ ЗА ДВИЖЕЊЕ НА ПОРТФОЛИОТО НА ДРЖАВНИОТ И ЈАВНИОТ ДОЛГ

Со цел да се обезбедат извори за финансирање на потребите на државата со најнизок трошок на среден и на долг рок со истовремено одржливо ниво на ризик, во Законот за јавен долг се дефинирани неколку среднорочни лимити, но и лимити кои се однесуваат само за наредната фискална година.

Среднорочни лимити

Среднорочните лимити се користат за градење рамка на движење на јавниот долг за периодот од 2017 година до 2019 година. Со лимитите на среден рок се дефинира максималното одржливо ниво на вкупниот јавен долг во однос на БДП и нивото на гарантираниот јавен долг во однос на БДП. Исто така, со цел намалување на ризичните фактори што влијаат врз портфолиото на вкупниот јавен долг се определува и валутната структура на долгот односно учеството на долгот деноминиран во евро валута во портфолиото на долгот во странска валута и каматната структура на државниот долг.

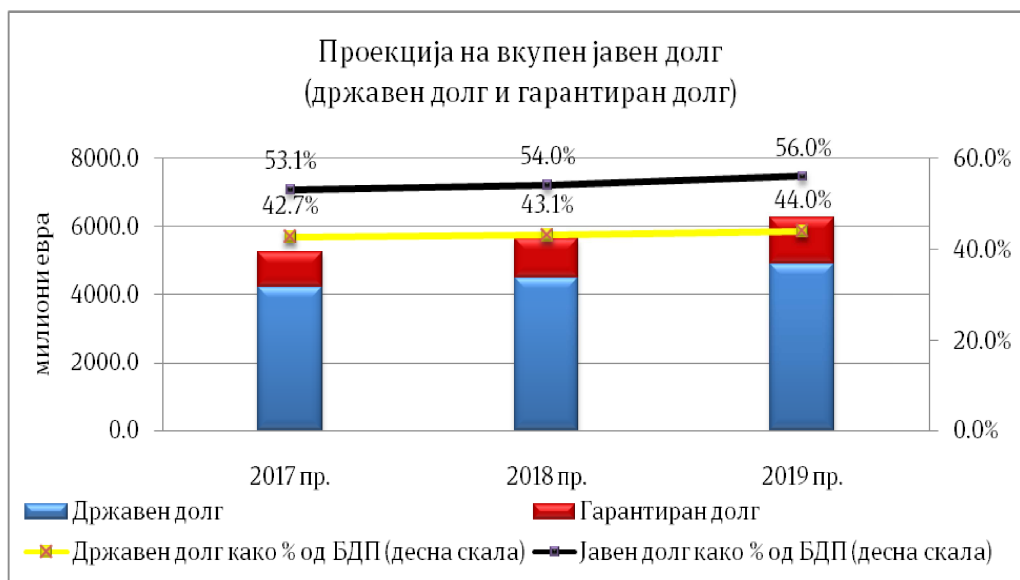
Јавен долг во однос на БДП

Нивото на јавниот долг се смета дека е одржливо доколку овозможува негово навремено сервисирање на подолг период и тоа зависи од многу фактори, како што се стапката на развој на економијата, стапката на инфлација, стапката на буџетски дефицит/суфицит, развојот на домашниот финансиски пазар и слично.

Со цел да се задржи нивото на јавниот долг во одржливи рамки без притоа да се наруши фискалната одржливост, се дефинираат следните лимити:

- Нивото на вкупниот јавен долг на среден и долг рок да не надминува 60% од БДП

Графикон 8 - Проекција на вкупен јавен долг

Извор: Министерство за финансии

Гарантиран јавен долг во однос на БДП

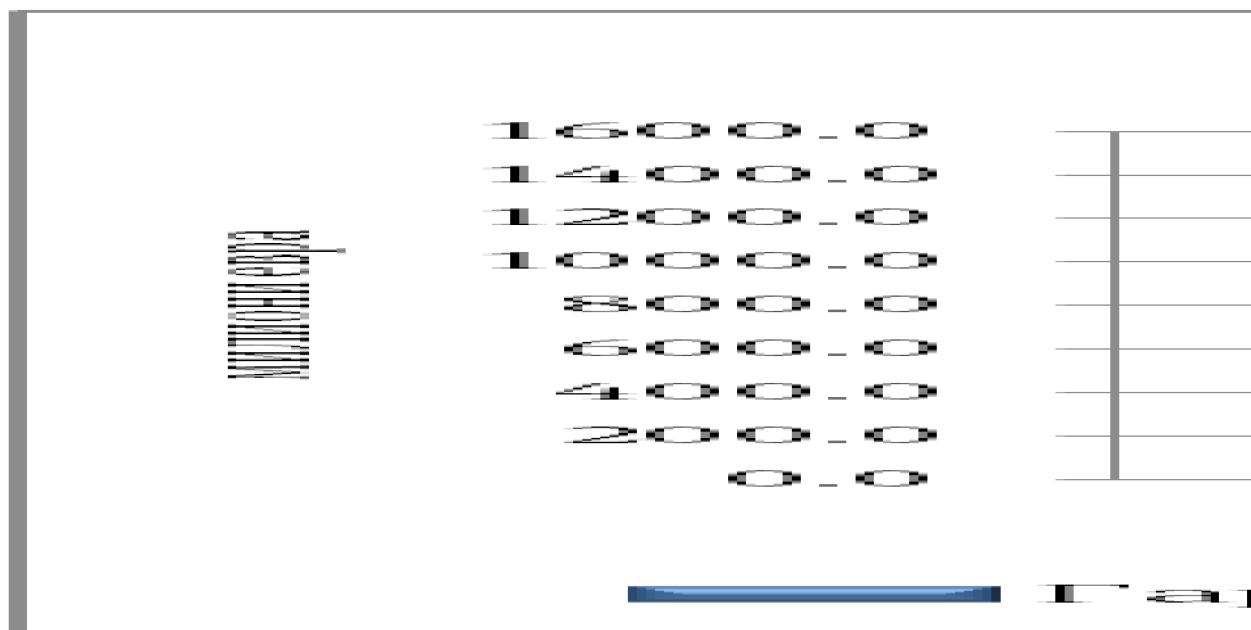
Издадените државни гаранции претставуваат потенцијална обврска за буџетот на државата, односно постои ризик од зголемување на трошоците за сервисирање во случај на нивно активирање. Затоа од големо значење за Министерството за финансии е висината на издадените гаранции да биде на одржливо ниво на среден рок. Исто така, при изборот на проекти за кои ќе се издаде државна гаранција, посебен акцент ќе се стави на оние проекти што се самоодржливи, што генерираат приходи, што се поддршка на економскиот раст и што на среден рок ќе овозможат поголема конкурентност на домашната економија, што се во согласност со стратешките приоритети на Владата на РМ, и имаат оправданост за намената за која се користат средствата.

Според направените анализи за движењето на проектираниот гарантиран јавен долг во период од 2017 до 2019 година, се очекува умерено зголемување на истиот заради повлекување средства од проектите главно во патната инфраструктура, што се имплементираат со заеми гарантирани од државата. Од тие причини на среден рок ќе се применува рестриктивен пристап за одобрување нови гаранции.

За таа цел се утврдува следниот лимит:

Износот на гарантираниот јавен долг во наредните три години да не надмине ниво од 13% од БДП

Графикон 9 - Гарантиран јавен долг

Извор: Министерство за финансии

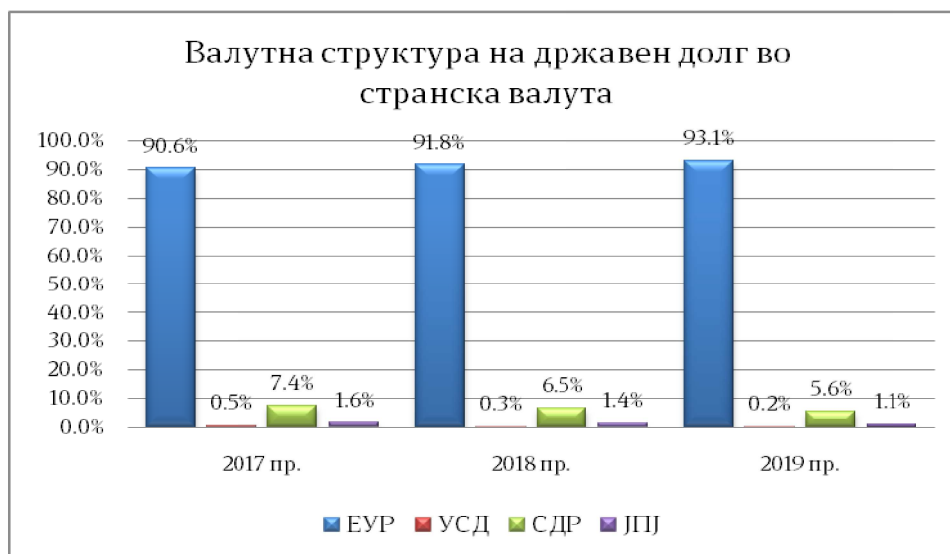
Валутна структура на државен долг во странска валута

Промените на девизниот курс во голема мера можат да влијаат, односно да ги зголемат предвидените трошоци за отплати на долгот деноминиран во странска валута. Но, имајќи го предвид фактот дека во Република Македонија од 1995 година се применува de facto фиксен девизен курс на денарот во однос на германската марка, а од 2002 година во однос на еврото, изложеноста кон ваков ризик би се мерела и како учество на еврото во вкупното портфолио на долгот.

Лимит за валутна структура на државниот долг:

- Во периодот 2017-2019 година, минималниот праг на евро долгот во портфолиото на долгот во странска валута да изнесува 80%.

Графикон 10 - Валутна структура на државен долг

Извор: Министерство за финансии

Каматна структура на државен долг

Со цел заштита на портфолиото на државниот долг од евентуалните идни пазарни шокови од промените на каматните стапки во негативна насока што влијаат директно врз зголемување на трошоците на Буџетот на Република Македонија, како една од целите кон кои треба да се стремат управувачите со долгот е одржување оптимална каматна структура на портфолиото на државниот долг.

Лимит за каматна структура на државниот долг:

- Во периодот 2017-2019 година, минималниот праг на долгот со фиксна каматна стапка да изнесува 50%.

Имајќи ја предвид моменталната структура на портфолиото на државниот долг, како и проекциите на среден рок, долгот со фиксна камата се движи над поставеното ниво, како резултат на залошбата на Министерството за финансии за издавање долгорочни хартии од вредност на домашен пазар, што имаат фиксна каматна стапка. Исто така, Министерството за финансии во 2016 година ја издаде петтата еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал, која претставува задолжување реализирано со фиксна каматна стапка.

Графикон 11 - Каматна структура на државен долг

Извор: Министерство за финансии

Краткорочни лимити

Согласно среднорочните таргети за утврдување на оптималното ниво и структура на портфолиото на јавен долг се дефинираат и лимити што се однесуваат само за 2017 година. Со помош на овие лимити се утврдува максималниот износ на нето задолжување во 2017 година како и максималниот износ на нето задолжување по основ на издадени гаранции во текот на истата година.

Нето задолжување во 2017 година

Нето задолжувањето во 2017 година го вклучува планираното задолжување во рамките на државниот долг намалено за отплатите по основ на истиот. Изворите за финансирање што ќе се обезбедат преку задолжување во 2017 година ќе бидат наменети и за делумно финансирање на отплатите што доспеваат во првиот квартал на 2018 година.

- Максималното нето задолжување по основ на државен долг во 2017 година да биде до 500 милиони евра.

Нето задолжување по основ на гарантиран долг во 2017 година

Со цел намалување на ризикот од потенцијалните обврски во портфолиото на јавниот долг, се дефинира годишниот износ на нето задолжување по основ на гарантиран долг на јавните претпријатија. Во 2017 година се очекува интензивирање на инвестициите во областа на патната инфраструктура што се имплементираат со заеми гарантирани од државата. Заради тоа се очекува зголемување на состојбата на гарантираниот долг, а лимитот за пораст на гарантираниот долг е следниот:

- Максималното нето задолжување по основ на гарантиран долг во 2017 година да биде до 180 милиони евра.

Индикатори за управување со ризици

Неизвесноста што произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот и на домашниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето одлуки за ефикасно управување со должничкото портфолио на државата. Следствено на тоа, во рамките на оваа Стратегија се пресметува лимит за индикаторот за рефинансирање на долгот (кој го покажува просечното време во кое долгот се рефинансира), како и за индикаторот за мерење на ризикот од промена на каматни стапки (кој го покажува просечното време во кое се менуваат каматните стапки на должничкото портфолио).

-Лимит за ризик од рефинансирање:

Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централна влада од ризикот за рефинансирање, **минималниот праг на индикаторот „Просечно време на достасување“ во 2017 година да изнесува 3 години.**

-Лимит за ризик од промена на каматни стапки:

Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централна влада од ризикот од промена на каматните стапки, **минималниот праг на индикаторот „Просечно време на промена на каматните стапки“ во 2017 година да изнесува 2 години.**

МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВЕН ДОЛГ

Развој на пазарот на државни хартии од вредност

Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со континуирано издавање на државните хартии од вредност (ДХВ) на домашниот пазар. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија.

Во претстојниот периодот, интенцијата ќе биде одржување редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии.

Оваа мерка ќе се реализира преку следните активности:

- издавање државни обврзници со рок на достасување од 15 години најмалку 4 пати годишно;

- издавање државни обврзници со рок на достасување од 10 години најмалку 4 пати годишно;
- издавање државни обврзници со рок на достасување од 2, 3 или 5 години на редовна основа;
- намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност.

Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании.

Во насока на унапредување и понатамошен развој на пазарот на државни хартии од вредност, ќе се продолжи со активностите за проширување на базата на инвеститори преку разгледување на можноста за воведување нови финансиски инструменти адекватни на потребите на пазарните учесници, спроведување на маркетинг кампања пред различни целни групи инвеститори и одржување редовен дијалог со сите учесници на пазарот на државни хартии од вредност.

Од досегашното искуство од издавањето на ДХВ може да се констатира дека фреквентноста на издавање на хартиите од вредност е соодветна на пазарните потреби и согласно со тоа ќе се продолжи со динамиката што ја диктира пазарот.

РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ

Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на долгот во Република Македонија.

Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со портфолиото на долгот на Република Македонија се јавуваат:

1. ризикот од рефинансирање;
2. пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:
  - ризик од промена на каматните стапки
  - ризик од промена на девизните курсеви;
3. ризик поврзан со потенцијалните обврски и
4. оперативен ризик.

1. Ризикот од рефинансирање се управува преку спречување поголем дел од финансиските обврски да достасуваат одеднаш во кој било временски период и обезбедување рамномерност на достасување на обврските по основ на долгот. Изложеноста на портфолиото на долгот од ризикот за рефинансирање се мери преку профилот на отплата на долгот и индикаторот што го покажува просечното достасување на долгот (Average Time to Maturity – ATM). Колку е поголема вредноста на овој индикатор, толку е помала неизвесноста, односно ризикот за рефинансирање.

Во периодот 2017-2019 година се очекува благо намалување на просечното време на достасување на долгот на централната влада, така што на крајот од 2017 година се планира овој индикатор да изнесува 4,1 година, додека во 2019 година истиот ќе се сведе на ниво под 4 години. Релативното учество на поединечните компоненти во долгот на централна влада се менува, при што кај внатрешниот долг рочноста се зголемува како резултат на определбата на Министерството за финансии да се фокусира на продлабочување на домашниот пазар на хартии од вредност. Имено, посебен акцент беше ставен на зголемување на долгорочните хартии од вредност и продолжување на рочноста и обемот на постојаното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање 2, 3, 5, 10 и 15 годишни државни обврзници. Од друга страна, кај надворешниот долг на централна влада просечното време на достасување се намалува како резултат на достасувањето на кредитите склучени под концесионални услови (заеми со долги рокови на отплата и поволни каматни стапки). Имено, поради поголемиот економски раст и зголемувањето на БДП по глава на жител, Република Македонија не е повеќе сместена во категоријата земји што можат да позајмуваат средства под концесионални услови, што значи дека учеството на ваквите кредити во портфолиото на долгот се намалува, а се зголемува задолжувањето под пазарни услови на меѓународниот пазар на капитал.

Табела 5 - Просечно време на достасување - АТМ (во години)

	2017	2018	2019
Внатрешен долг	2,3	2,4	2,9
Надворешен долг	5,1	4,7	4,2
Долг на централна влада	4,1	3,8	3,7

Извор: Министерство за финансии

Имајќи ги предвид проекциите за профилот на отплата во следните години, може да се забележи дека обврските за отплата на надворешниот и на внатрешниот државен долг се зголемуваат. Особен предизвик за ефикасно управување со ризикот од рефинансирање се очекува во 2020 година и 2021 година, кога редовно ќе достасаат еврообврзниците издадени во 2014 година и 2015 година.

Фискалната политика е потребно да дава насока за да може јавниот долг економично да се финансира, притоа земајќи ја предвид неизвесноста во економското окружување.

Графикон 12 - Профил на отплата на државен долг

Извор: Министерство за финансии

2. Пазарниот ризик е определен од изложеноста на портфолиото на долгот на економските варијабли, особено на промената на каматните стапки на домашниот и на меѓународниот пазар на капитал и движењето на девизните курсеви. Пазарниот ризик може да се подели на две компоненти, односно ризик од промена на каматните стапки и ризик од промена на девизните курсеви. Идентификувањето и управувањето со пазарните ризици во Република Македонија е од клучно значење за портфолиото на долгот од причина што овој ризик е детерминиран главно од екстерни фактори, односно од движењата на каматните стапки на меѓународните финансиски пазари кај кои поради нивното постојано осцилирање, многу е тешко да се предвиди трендот на среден и на долг рок.

Мерењето и управувањето со ризикот од промена на каматната стапка е особено значајно во земјите каде што домашните финансиски пазари се недоволно развиени и потребата за задолжување се покрива од надворешни извори со неконцесионални услови, при што изложеноста од ризикот за промена на каматните стапки е поголема. Промената на каматните стапки на домашните и на меѓународните пазари влијае врз трошоците на долгот, особено кога долгот со фиксна камата треба да се рефинансира или на денот кога каматата повторно се утврдува кај долгот со променлива каматна стапка. Оттука може да се воочи тесната поврзаност на ризикот од промена на каматните стапки со ризикот од рефинансирање на долгот.

Индикаторот АТР (ATR - Average time to re-fixing) го мери просечното време до промена на каматните стапки. Поголемата вредност на овој индикатор покажува дека поголем дел од портфолиото на долгот нема да подлежи на сериозна промена на каматната стапка и таквото портфолио е помалку ризично портфолио. Согласно со проекциите на среден рок се очекува понатамошно опаѓање на овој индикатор. Падот на просечното време на

промена на каматните стапки пред сè се должи на намалувањето на овој индикатор кај надворешниот долг. Имено, Република Македонија сè повеќе се задолжува под пазарни односно неконцесионални услови на меѓународниот пазар на капитал. На овој начин портфолиото на јавниот долг на Република Македонија би било поизложено на промена на каматните стапки, што во услови на евентуален пораст на каматните стапки може да доведе до зголемување на каматните трошоци.

Табела 6 - Просечно време до промена на каматните стапки ATR (во години)

	2017	2018	2019
Внатрешен долг	2,3	2,4	2,9
Надворешен долг	4,1	3,7	3,3
Долг на централна влада	3,4	3,2	3,1

Извор: Министерство за финансии

Ризикот од промена на девизниот курс се однесува на долгот индексирани или деноминирани во странска валута. Поголемиот дел на долгот деноминиран во странска валута во однос на вкупниот долг укажува на поголем ризик од промена на девизниот курс. Ова е клучен ризик за земјите во развој кај кои надворешниот долг е целосно индексирани, а исто така и поголем дел од внатрешниот долг е деноминиран во странска валута.

3. Ризик поврзан со потенцијалните обврски - како резултат на проектираните инвестиции што се од исклучително значење за понатамошниот развој на енергетскиот сектор и инфраструктурата во наредниот период се проектира умерено, но контролирано зголемување на нивото на гарантираниот јавен долг. Со цел добивање подобри услови за финансирање од страна на кредиторите, државата издава државна гаранција, по извршени сеопфатни анализи на заемопримачот и неговата способност за самостојно сервисирање на идните обврски.

Обврските по основ на гарантираниот долг во однос на БДП кои достасуваат во периодот од 2017 година до 2019 година бележат умерено зголемување, но истите самостојно ќе се сервисираат од страна на заемопримачите. Со цел Буџетот на Република Македонија да не се доведе до ситуација на ризик од активирање на гаранциите, процесот на издавање нови гаранции е строго регулиран и подлежи на одредени критериуми што треба да ги исполнат барателите на гаранциите.

4. Оперативниот ризик ги вклучува ризикот од порамнување и ризикот од грешки. Ризикот од порамнување се јавува доколку во процесирањето на податоците се користат бројни неавтоматизирани активности, додека ризикот од грешки често се однесува на начинот на поделба на извршувањето на трансакциите и функциите на порамнување низ одделенијата во состав на надлежната институција за управување со долгот. **Управувањето со јавниот долг се врши со информациски систем и со соодветна софтверска платформа, со што значително се намалува ризикот од**

човечки грешки. Исто така, со користење на информацискиот систем се намалува интензитетот на секојдневни мануелни работи, односно се ослободува време што се пренасочува кон извршување попродуктивни активности. Исто така, навремено се преземат мерки за примена на принципот „four eyes“ (четири очи, најмалку двајца извршители за секоја операција), за да се избегне ризик од ненавремено завршување на задачите во случај на најразлична спреченост на одговорното лице.

Влијанието на каматните стапки и девизните курсеви

Со цел испитување на изложеноста на портфолиото на долгот на Република Македонија на пазарниот ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви, направена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и на девизниот курс врз трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг.

Табела . 7: Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промена на каматните стапки и девизните курсеви

	2017	2018	2019
	<i>индексни броеви</i>	<i>индексни броеви</i>	<i>индексни броеви</i>
Основно сценарио-трошоци за сервисирање (главница+камата)	100,0	100,0	100,0
Сценарио I- зголемување на соодветните каматни стапки за 1 процентен поен	105,4	105,5	105,2
Сценарио II- зголемување на соодветните каматни стапки за 2 процентни поена	110,8	111,0	110,5
Сценарио III- апрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	101,3	101,2	101,5
Сценарио IV- депрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	98,7	98,8	98,5

Презентираната сензитивна анализа за движењата на трошоците за сервисирање во Буџетот на Република Македонија по основ на надворешен долг се заснова на следните претпоставки:

- со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- при евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност;
- непостоење корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс.

Како главни заклучоци што може да се извлечат од оваа анализа можат да се наведат следните:

1. каматните трошоци за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во 2017 година пораснат за 1 процентен поен тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за 5,4% односно за 5.0 милиони евра. Оваа сензитивност може да се објасни како изложеност на должничкото портфолио на ризикот од промена на каматни стапки.

Во споредба со претходната сензитивна анализа од Фискалната стратегија за периодот 2016-2018 година, овој индикатор е значително подобрен. Имено, во претходната Фискална стратегија, вредноста на овој индикатор за 2017 година беше 7,2% што претставува намалување од 1,8 процентни поени. Ова подобрување е резултат на зголемувањето на учеството на долгот со фиксна каматна стапка што резултира со намалување на сензитивноста на должничкото портфолио;

2. идна апрецијација/депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика зголемување/намалување на трошоците за сервисирање за 1,3% во 2017 година односно за 3,2 милиона евра. Од добиените резултати може да се утврди дека евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвикаат позначително зголемување на трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евро валута.